

**UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA**

DIPLOMSKO DELO

ANALIZA KREDITNEGA TVEGANJA V LIZINŠKEM SEKTORJU

Ljubljana, december 2009

MOJCA MIHELIČ

IZJAVA

Študentka Mojca Mihelič izjavljam, da sem avtorica tega diplomskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom dr. Sergeje Slapničar, in dovolim objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne 9.12.2009

Podpis: _____

KAZALO

UVOD	1
1 OPIS IN OPREDELITEV PROBLEMA	2
2 SPLOŠNI PODATKI O LIZINGU	4
2.1 OPREDELITEV LIZINGA	4
2.2 VRSTE LIZINGOV	5
3 NOVI MEDNARODNI RAČUNOVODSKI STANDARDI	6
4 RAZŠIRJENOST LIZINŠKIH POSLOV V ZADNJIH DVEH LETIH	9
4.1 RAZŠIRJENOST LIZINŠKIH POSLOV V SLOVENIJI	9
4.2 RAZŠIRJENOST LIZINŠKIH POSLOV V EVROPI	10
4.3 PREDSTAVITEV LIZINŠKEGA SEKTORJA V SLOVENIJI	13
5 TVEGANJA V LIZINŠKEM SEKTORJU	14
5.1 OPREDELITEV KREDITNEGA TVEGANJA	14
5.2 PREOSTALE VRSTE TVEGANJ V LIZINŠKEM SEKTORJU	16
5.3 KREDITNO TVEGANJE ZA LIZINGODAJALCA	17
6 ZAVEZANOST LIZINŠKIH PODJETIJ BASLU II	19
7 UPRAVLJANJE IN OCENJEVANJE KREDITNEGA TVEGANJA	23
7.1 KREDITNO TVEGANJE PRI FIZIČNI OSEBI	23
7.2 KO JE LIZINGOJEMALEC PRAVNA OSEBA	26
8 BONITETNA OCENA PODJETJA	26
8.1 BONITETNE AGENCIJE	26
8.2 INTERNE (LASTNE) BONITETNE OCENE	28
8.2.1 FINANČNA ANALIZA LIZINGOJEMALCA	28
8.2.2 ANALIZA NEFINANČNIH DEJAVNIKOV LIZINGOJEMALCA	30
8.3 OVIRE PRI PRESOJANJU BONITETNE OCENE	32
9 ZAŠČITA LIZINGODAJALCA PRED KREDITNIM TVEGANJEM	33
SKLEP	38
LITERATURA IN VIRI	41

KAZALO TABEL

TABELA 1: PREGLED SLOVENSKEGA FINANČNEGA SEKTORJA GLEDE NA BILANČNO VSOTO.....	10
TABELA 2: UTEŽI OZIROMA STOPNJE TVEGANJA ZA PODJETJA PO NOVI KAPITALSKI SHEMI.....	21
TABELA 3: LOČNICA KI LOČUJE OCENE NETVEGANE STOPNJE OD OCEN TVEGANJE STOPNJE IN PRIMERLJIVOST OCEN BONITETNIH AGENCIJ STANDARD&POOR'S, MOODY'S IN FITCH.....	27

KAZALO SLIK

SLIKA 1: DELEŽ NOVIH LIZINŠKIH POSLOV V LETU 2008 GLEDE NA VRSTO FINANCIRANIH SREDSTEV.....	12
SLIKA 2: PORAZDELITEV IZGUB KREDITNEGA TVEGANJA.....	16
SLIKA 3: TRISTEBRNI SISTEM DOLOČANJA KAPITALSKE USTREZNOSTI PO NOVEM BASELSKEM SPORAZUMU.....	20

UVOD

Kot poroča Banka Slovenije v poročilu o finančni stabilnosti (2009, str. 57) za leto 2008, se je finančna kriza sredi septembra še dodatno zaostрила s stečajem ameriške banke Lehman Brothers in zmanjševanje gospodarske rasti na evroobmočju je začelo prehajati v recesijo. Že dobro leto prej pa so se prva znamenja krize kazala pri kreditiranju nepremičnin. Z realizacijo kreditnega tveganja v ZDA se je namreč začelo razkrivanje obsežnega, visoko tveganega in neustrezno nadzorovanega nepremičninskega kreditiranja. Eden izmed elementov splošnega trenda naraščanja zadolževanja in primanjkljajev, podprtega s politiko nizkih obrestnih mer, povečevanjem proizvodnih zmogljivosti podjetij in vesplošnim spodbujanjem porabe gospodinjstev, pa je bil nepremičninski del trga bančnih storitev. Glavni elementi, ki so sprožili svetovno finančno krizo, so torej neustrezno nadzorovani trgi dolžniških instrumentov, medsebojna povezanost ter velikost največjih finančnih institucij, obseg njihovih naložb v finančne instrumente in podcenjevanje tveganj.

Ravno podcenjevanje tveganj je lahko glavni vzrok za neuspešnost lizinskih podjetij, zato se ta čedalje bolj zavedajo, kako pomembna in vplivna so merjenje, ocenjevanje in iskanje rešitev za upravljanje raznovrstnih tveganj, s katerimi se soočajo. Tveganje, ki mu je poslovanje lizinskega podjetja izpostavljeno najbolj, je kreditno tveganje, saj glavni prihodki izhajajo ravno iz zastavljenega plačila lizingodajalca in pripadajočih obresti, zato neplačevanje teh pomeni največje tveganje za obstoj lizinskega posla.

Glede na vrsto dejavnosti je lizing manj kompleksen kot dejavnost bančnih institucij, saj ima v osnovi le en proizvod (produkt), in to je lizing predmetov. Obe dejavnosti sta izpostavljeni podobni regulativi, tudi tveganja so prisotna pri obeh, vendar je dejavnost lizingov izpostavljena manjšim tveganjem zaradi lastništva nad predmetom financiranja. Lizinska podjetja so največkrat hčerinska podjetja bančnih skupin, ki imajo posledično zaradi lastniške povezanosti z bankami kot matičnim podjetjem skupine podobno postavljeno in uporabljeno analizo teh tveganj.

Zaradi lastnih izkušenj, ki jih pridobivam v enem izmed lizinskih podjetij, ki je v lasti mednarodne bančne skupine, in zaradi nasveta mentorice sem se odločila za poglobljen pogled v poslovanje lizinskih podjetij ter njihov način ocenjevanja in upravljanja kreditnega tveganja. Namen diplomskega dela je vpogled v proces kreditnega tveganja, njegovo analiziranje, primerjava upravljanja kreditnega tveganja v lizinskem podjetju in banki ter vzporedno med lizinskimi podjetji, ki so del bančne skupine, in lizinskimi podjetji, ki to niso. Cilj diplomskega dela je opomniti na pomembnost upravljanja ne samo kreditnega tveganja, temveč vseh tveganj, ki so prisotni pri poslovanju lizinskega podjetja, zaradi nadaljnega obstoja lizinskega posla in s tem konkurenčnosti na trgih virov financiranja.

O lizingu, tudi kot o alternativni bančnemu posojilu, je že veliko napisanih diplomskih del in prav tako je o tej temi napisane že veliko literature. Zato se pri zgodovini, vrsti in opredelitvi lizinga nisem spuščala v podrobnosti in sem na kratko opisala le stvari za razumevanje teme, ki je predstavljena v diplomu. Opredelitev in opis problema diplomskega dela opisuje prvo poglavje, sledijo splošni podatki o lizingu, ki opisujejo opredelitev in vrste lizingov.

Zaradi priprave novih računovodskih standardov o lizingu s strani Mednarodnega odbora za računovodske standarde (angl. *The International Accounting Standards Board*, v nadaljevanju IASB) in ameriškega Odbora za knjigovodske standarde (angl. *US Financial Accounting Standards Board*, v nadaljevanju FASB), ki sta 19. marca 2009 odprla razpravo o predhodnih stališčih na temo računovodstva v lizingu (angl. *Leases: preliminary views*), ki je trajala do 17. julija 2009, sem tretje poglavje posvetila omenjeni razpravi, opisu novosti na tem področju ter predstavila nekatere najbolj odmevne kritike novega računovodskega standarda. Nato sem v četrtem poglavju predstavila razširjenost lizinških poslov, najprej v Sloveniji, nato pa še v Evropi, saj je slovenski trg, kot del evropskega, po vstopu v Evropsko unijo še dodatno pomemben za spremljanje podatkov in statistike.

V petem poglavju predstavim tveganja v lizinškem sektorju in njihove opredelitve. Poudarim opredelitev kreditnega tveganja ter njegovo vlogo z vidika lizingodajalca.

Za večino slovenskih lizinških podjetij, kot posledica lastništva banke, velja nov kapitalski sporazum Basel II, ki ga na kratko opredelim v šestem poglavju. Omenjena tema je zelo zahtevna in obširna, zaradi česar sem ostala le pri bistvu.

Sedmo poglavje temelji na upravljanju s kreditnim tveganjem, predstavim razlike pri upravljanju kreditnega tveganja, ko je lizingojemalec fizična in ko je pravna oseba.

Sledi osmo poglavje, kjer opišem bonitetno oceno podjetja, njeno pojmovanje, pridobivanje ter njeno pomembnost pri kreditnem tveganju, v poglavju pred sklepom pa opišem možne zaščite lizingodajala pred kreditnim tveganjem oziroma njegovim uravnavanjem in zmanjševanjem.

V sklepu sem na kratko povzela ugotovitve teme diplomske naloge, kjer so mi izkušnje na področju lizinškega sektorja pomagale najbolj.

1 OPIS IN OPREDELITEV PROBLEMA

V tržnem gospodarstvu, katerega značilnost je, da je ponudba večja od povpraševanja, so ponudniki virov financiranja osnovnih sredstev čedalje večji in vse bolj pomembni. Poleg najbolj razširjenega načina pridobivanja finančnih virov – bančnega posojila – ima čedalje večji pomen lizing kot najbližja alternativa kreditu. To dokazuje tudi poročilo o finančni stabilnosti Banke Slovenije za leto 2008 (2009, str. 139), ki navaja, da so slovenska lizinška

podjetja v letu 2008 s 3,3 milijarde evrov dosegla 20,7-odstotno letno povečanje obsega prometa z lizinškimi posli. Pričakovana rast lizinških poslov je bila v začetku leta 2008 še večja, vendar se je zmanjšala zaradi vsesplošne svetovne gospodarske krize, ki je nastopila v drugi polovici leta 2008 in imela negativen učinek na rast tovrstnih poslov. Predvsem zaradi zaostrenih pogojev pridobivanja bančnih posojil se je zanimanje komitentov za lizing ohranilo kljub nestabilnim razmeram v letu 2008.

Na zelo konkurenčnem trgu ponudnikov finančnih virov pomeni lizing kot vir financiranja sredstev konkurenčno alternativo bančnemu posojilu. Prav zaradi te konkurenčnosti morajo biti lizinška podjetja čim bolj fleksibilna. Preostalim virom financiranja konkurirajo predvsem v hitrejših odobritvah, nižjih obrestnih merah in nižji lastni udeležbi. V nekaterih oblikah lizinga pravne osebe lizinškega predmeta ne izkazujejo v svojih bilancah stanja, pri tej obliki lizinga pa tudi fizične osebe ne prikazujejo lizinškega predmeta med lastnim premoženjem (več v nadaljevanju). Zelo pomembna lastnost lizinga je lastništvo nad lizinškim predmetom, ki je v nasprotju s predmetom bančnega posojila v lasti lizingodajalca, medtem ko je predmet bančnega posojila v lasti jemalca posojila. Lizingodajalec ima ob morebitnem neplačilu lizingojemalca po lizinški pogodbi pravico lizinški predmet tudi odvzeti.

Lizing za nekatere predstavlja povsem nov ekonomski pojav, ne samo kot rezultat sodobnega tehničnega razvoja, temveč tudi kot odziv na nove potrebe rabe sredstev, ki ne temeljijo na takojšnjem polnem angažiranju lastnega kapitala ali na lastništvu, vendar končno lahko vodijo k zadnjemu (Plauštajner, 1999, str. 47).

Postopek odobritve lizinške pogodbe je zaradi narave posla in pravnega lastništva nad lizinškim predmetom preprostejši. Financiranje z lizingom zaradi tega omogoča takojšnje odzivanje na zahteve trga, kar pomeni, da lizingojemalec prilagaja svojo tehnološko opremo najnovejšim zahtevam trga in potrebam kupcev. Posledično to pomeni izboljšanje produktivnosti in nižanje stroškov, s tem pa konkurenčno prednost. To pomeni, da je pri financiranju z lizingom za zagon proizvodnje oziroma začetek opravljanja storitev ob sklenitvi posla potrebnih manj lastnih sredstev. V trenutku aktiviranja osnovnega sredstva začne lizingojemalec z njim ustvarjati dohodek, kar ob pravilni kalkulaciji pomeni, da se lizing lahko odplačuje iz nove dejavnosti (Golob, 2000).

Lizinška podjetja na določen specializiran način opravljajo eno izmed dejavnosti poslovne banke, zato so pri tem izpostavljena podobnim tveganjem kot banke in upoštevanje tveganja ni nič novega, saj je sestavina sodobnega vodenja in tržnega gospodarstva. Tveganja so sicer obstajala vekomaj, vendar so iz leta v leto bolj razčlenjena, razkrita in strategije ukrepanja so ob morebitnih neljubih dogodkih jasneje zasnovane ter vse podrobneje kvantificirane in podprte z analitičnimi orodji (Berk, Peterlin & Ribarič, 2005, str. 17).

V tem delu se bom osredotočila le na poslovanje lizinških subjektov oziroma lizingodajalcev in zato obravnavala večinoma njihovo dejavnost. Analizirala bom enega izmed najpomembnejših dejavnikov, ki je prisoten v poslovanju lizingodajalca, to je kreditno

tveganje, ki poleg preostalih vrst tveganj kroji in močno vpliva na posel lizingovskih podjetij. Obvladovanje tveganj je v dandanašnjih časih eden ključnih dejavnikov za uspeh in preživetje poslovnih subjektov, bodisi je to subjekt, ki posoja finančna sredstva (lizingodajalec), bodisi tisti, ki si ta sredstva sposoja (lizingojemalec).

Berk et al. (2005, str. 54) navaja, da obvladovanje tveganj pripomore k večji stabilnosti denarnih tokov podjetja in s tem k večji stabilnosti zadržanih dobičkov. Teoretiki opredeljujejo pojem tveganje kot porazdelitev negotovih prihodnjih rezultatov in negotovost je opredeljena kot verjetnostna porazdelitev vseh mogočih rezultatov, tako negativnih kot pozitivnih (Berk et al., 2005, str. 28). Po Williamsu (1998) bi glede na mogoče izide in njihove učinke lahko tveganja razdelili v dve skupini:

- čista tveganja, med katera sodijo tista tveganja, pri katerih obstaja možnost, da bo nastala izguba, ni pa možnosti, da bi nastala korist, in
- špekulativna tveganja, med katera sodijo tista tveganja, pri katerih obstaja možnost nastanka izgube ali koristi.

2 SPLOŠNI PODATKI O LIZINGU

2.1 OPREDELITEV LIZINGA

O pojavu in zgodovini lizinga je napisane že veliko literature, zato se v tem delu ne bom spuščala v podrobnosti o tem, vendar je dejstvo, da je lizing eden najstarejših finančnih instrumentov in da ima pojem lizing korenine že v davnih letih pred našim štetjem. Pomen lizinga, ki je dati nekomu nekaj v najem, poznajo že iz časov Sumercev, ki so dajali v najem pluge in ladje. Čeprav pomeni lizing za marsikoga nov pojem v svetu financiranja, je treba poudariti, da ni tako, vendar najverjetneje zaradi svoje kompleksnosti in malo drugačnega načina financiranja ni tako priljubljen kot vsesplošno poznano bančno posojilo. Lizing se je najhitreje začel razvijati po drugi svetovni vojni, najprej v ZDA na začetku šestdesetih let (Šuštar, 1972, str. 288). Prvo lizingovsko podjetje v Evropi je bilo ustanovljeno v Švici leta 1958 v mestu Basel (Gerbec, 1999, str. 17).

Lizing je bil prisoten tudi v Sloveniji oziroma Jugoslaviji. Prvo lizingovsko podjetje v Sloveniji je bilo KBM Leasing, ustanovljen leta 1989.

Po Bergantu (1995, str. 27) je opredelitev lizinga ali najema naslednja: Najem je pogodbeni dogovor med dvema, lizingodajalcem (angl. *lessor*) in lizingojemalcem (angl. *lessee*), v katerem je določeno, da lahko lizingojemalec uporablja sredstvo, prejeto v lizing, za kar mora lizingodajalcu plačevati dogovorjene obroke. V najrazličnejši literaturi je mogoče zaslediti veliko izrazov, ki dejansko pojmujejo dejavnost in pomen lizinga, od najema, zakupa do

leasinga, vendar je beseda lizing najbolj primerna za označevanje tovrstnih poslov in se v stroki tudi najpogosteje uporablja. Sicer je res, da je tujka in izvira iz angleške besede *leasing* in pomeni najem, zakup (Bergant, str. 27). Niti beseda najem niti zakup ne zadošča za opis pravega pomena oziroma ga ne označuje, zato je v celotnem diplomskem delu vseskozi uporabljena beseda lizing, ki je tudi v Slovarju slovenskega knjižnega jezika predstavljena kot lizing in leasing in razložena kot zakup premičnine ali nepremičnine, ki lahko preide v last zakupnika po plačilu določene zakupnine.

2.2 VRSTE LIZINGOV

Mednarodni računovodski standardi (v nadaljevanju MSRP), natančneje MSRP 17 o najemih, ločijo dve temeljni razvrstitvi, in sicer:

- finančni najem oziroma lizing (angl. *financial lease*) in
- poslovni najem oziroma lizing (angl. *operating lease*).

Lizing se razvrsti kot finančni lizing, če se pri njem prenesejo skoraj vsa tveganja in koristi, povezani z lastništvom, kot poslovni lizing pa, če ne pride do pomembnega prenosa tveganj in koristi, povezanih z lastništvom. MSRP (2008, str. 3) navaja tudi zelo preprosto opredelitev, in sicer poslovni lizing je lizing, ki ni finančni lizing.

Obe vrsti lizinga se s svojimi prednostmi in pomanjkljivostmi med seboj razlikujeta tako z davčnega kot računovodskega vidika, vendar so pglavitne razlike naslednje (Bergant, 1996, str. 27):

- Pri finančnem lizingu gre za prenos vseh pomembnih oblik tveganja in koristi, povezanih z lastništvom lizinškega predmeta osnovnega sredstva, tako mora lizingojemalec osnovno sredstvo izkazati v svojih osnovnih sredstvih, kot vir pa izkaže obveznost za plačilo obrokov v višini njihove današnje vrednosti oziroma poštene nabavne vrednosti osnovnega sredstva, če je ta manjša.
- Poslovni lizing je nasprotje finančnega lizinga. Lizingojemalec ne izkazuje lizinškega sredstva v svoji bilanci stanja, znesek časovno porazdeljenih obrokov v celoti pomeni odhodek tekočega poslovanja. Lizingojemalec ima navadno pravico do preklica lizinške pogodbe, lizingodajalec pa nosi stroške vzdrževanja, zavarovanja in tveganje zaradi tehnološkega zastaranja predmeta lizinga.

Poleg zgoraj omenjenih obstajajo še druge oblike lizinga, vendar je razvrstitev na finančni in poslovni lizing splošna razvrstitev lizingov po MSRP. Ena izmed možnih oblik financiranja v lizingu, ki v slovenskem prostoru še ni dobila pravega prevoda iz angleškega jezika, vendar je

tudi pogosta vrsta lizingnega financiranja, se po MSRP (2008, str. 11) imenuje prodajna transakcija s povratnim najemom (angl. *sale and lease back*) in jo uporabljajo predvsem podjetja, ki želijo izboljšati svojo likvidnost z dodatnim kapitalom. Omenjena oblika financiranja dejansko pomeni, da lizingojemalec proda svoje osnovno sredstvo lizingodajalcu, nato to isto sredstvo vzame nazaj prek tega lizingnega podjetja na lizing. Omenjeni način financiranja kratkoročno izboljša likvidnostni položaj podjetja, saj mu omogoči dotok kapitala, ki ga podjetja najpogosteje porabijo za poplačilo (zapadlih) obveznosti ali pa za nove investicije. Ta oblika financiranja je primerna za kreditno dobro situirane lizingojemalce, pomembna pa je tudi starost predmeta financiranja.

3 NOVI MEDNARODNI RAČUNOVODSKI STANDARDI

Razdelitev lizingov na finančnega in poslovnega je po MSRP pomembna, ker mora v primeru finančnega lizinga lizingojemalec predmet financiranja pripoznati v izkazu finančnega položaja kot sredstva in obveznosti, kar posledično povzroča stroške amortizacije amortizirljivih sredstev in finančni odhodek v vsakem obračunskem obdobju (MSRP, str. 7). Pri poslovnem lizingu lizingojemalec pripozna obroke lizinga kot odhodek po enakomerni časovni metodi v celotni dobi lizinga (MSRP, str. 8). Bistvo razdelitve je, da MSRP v določenih primerih zahteva priznanje v bilanci, in sicer ko gre za finančni lizing, pri poslovnem lizingu pa sredstev ni potrebno pripoznati v bilanci stanja. Zaradi možnosti nepriznanja sredstev v bilancah le-te ne izražajo dejanske zadolženosti lizingojemalca. Tako se podjetja odločajo za poslovni lizing, ker jim dopušča možnosti za dodatno zadolževanje, bodisi pri bankah bodisi pri lizingnih podjetjih. V pripravi je strožja regulativa IASB in FASB, ki bo predpisala, da se tudi poslovni lizing pripozna kot povečanje v bilanci stanja lizingojemalca.

IASB in FASB sta 19. marca 2009 odprla razpravo o predhodnih stališčih na temo računovodstva v lizingu (angl. *Leases preliminary views*), ki je trajala do 17. julija 2009 (*Leases preliminary views*, 2009). Namen razprave je pojasnitev predhodnih pogledov obeh odborov na nove računovodske standarde v lizingu, ki se nanašajo samo na računovodstvo lizingojemalca in v pridobitvi povratnih informacij s trga – s strani pripravljalcev računovodskih izkazov, revizorjev in uporabnikov. Razprava opisuje nekatere težave, ki se morajo rešiti do izdaje novega računovodskega standarda. Omenjeni standardi za lizingojemalca se bodo proučevali in pripravljali ločeno od standardov za lizingodajalce, saj IASB hkrati proučuje še lizingodajalčeve računovodske standarde v projektu prepoznavanja prihodkov, ki naj bi bil končan v juniju 2011. Do takrat naj IASB ne bi proučeval novih standardov v računovodstvu lizingodajalcev. IASB napoveduje, da bodo novi računovodski standardi za lizingojemalce končani do drugega četrletja leta 2011 (Mills, 2008, str. 1).

Razlog za odprtje razprave izhaja iz podatka Svetovnega lizinškega letopisa 2009 (angl. *World Leasing Yearbook 2009*), iz katerega je razvidno, da je letni obseg lizinških poslov v letu 2007 dosegel 760 milijard ameriških dolarjev, vendar sredstev in obveznosti, ki so nastali z vsemi temi lizinškimi posli, ni videti v bilancah stanja teh podjetij. Tako naj bi novi mednarodni računovodski standardi temeljili na predpostavki, da vsi lizinški posli vplivajo na eni strani na dvig sredstev in na drugi strani na dvig obveznosti, kar bo moralo biti tudi prikazano v lizingojemalčevih finančnih izkazih. Eden izmed ciljev pristopa je zagotavljanje, da so lizingi knjiženi dosledno v vseh sektorjih in industrijah (Snapshot, Leases-Preliminary Views, 2009, str. 2).

Razdelitev lizinga na finančni in poslovni povzroča serijo različnih težav, kot so (Snapshot, Leases-Preliminary Views, 2009, str. 2):

- Podobne transakcije so lahko knjižene kot zelo različne, namreč delitev na poslovne in finančne lizinge povzroča, da so gospodarsko podobne transakcije knjižene zelo različno, kar zmanjšuje preglednost računovodskih izkazov in primerljivost za vlagatelje.
- V primeru, ko gre za poslovni lizing, ima lizingojemalec to knjiženo v zunajbilančnih poslih, kar je za vlagatelje in uporabnike računovodskih izkazov lahko težko razumljivo.

IASB in FASB na podlagi svojih analiz verjameta, da če bo osnovno načelo novega mednarodnega računovodskega standarda v lizingu sprejeto, bo to rezultiralo v lizingojemalčevem priznavanju sredstva kot pravice do uporabe tega ter na drugi strani pojavljajoče odgovornosti za plačilo obveznosti iz uporabe tega sredstva (Leases- Preliminary Views, 2009).

Razprava je bila deležna že precejšnjih kritik, največ pa jih je bilo od Leaseurope (več o Leaseurope v nadaljevanju):

- Podjetja se morajo zavedati, da posledice novega standarda ne bodo le spremembe v bilanci stanja, to je povečanje njihovih sredstev in obveznosti, temveč bodo posledice tudi v lizingojemalčevih izkazih poslovnega izida. Čeprav se bo dobiček pred obrestmi, davki in amortizacijo oziroma EBITDA (angl. *earnings before interest, taxes, depreciation and amortization*) povečal, saj podjetje ne bo več knjižilo stroškov najemnin, se bodo zaslužki zmanjšali zaradi amortizacije in finančnih odhodkov. Še posebej v začetku trajanja lizinške pogodbe je pričakovati, da bi bili stroški najemnin nižji od amortizacije in finančnih odhodkov, kar se bo kazalo v manjših zaslužkih (Mills, 2008, str. 3).
- Novi standardi bodo povzročili neizmerno kompleksnost pripravnikom računovodskih izkazov in posledice ne bodo le v povečanju lizingojemalčevih sredstev in obveznosti

(European businesses should be mindful of excessive complexity in newly published IASB proposals for lease accounting, 2009, str.1).

- Večina preprostih lizinskih pogodb je fleksibilna toliko, da se lahko lizinska pogodba podaljša za določen čas, novi računovodski standardi pa naj bi zahtevali od lizingojemalca, da že takoj na začetku lizinske pogodbe oceni trajanje lizinga ter da ob vsakem datumu poročanja vnovič določi trajanje lizinga. Poudarjajo, da je takšno oceno težko podati, še posebej v tako negotovih tržnih razmerah (European businesses should be mindfull of excessive complexity in newly published IASB proposals for lease accounting, 2009, str. 1).
- Predvidevajo, da evropska industrija ne bo naklonjena takim novim kompleksnim standardom, ki bi lahko zasenčili ekonomske koristi produkta, ki ga ponuja lizing. To je še posebej pomembno v trenutnih ekonomskih razmerah, ko se veliko podjetij srečuje s težavo pridobivanja novega financiranja, kjer bi lahko lizing zanje pomenil izvedljiv vir financiranja (European businesses should be mindfull of excessive complexity in newly published IASB proposals for lease accounting, 2009, str. 2).
- Ena izmed posledic, ki bodo vplivale na posel podjetij, ki kot vir financiranja uporabljajo lizing, je tudi ta, da bodo zaradi višjih prepoznanih sredstev v njihovih bilancah stanja morali držati več dodatnega kapitala. Uporabniki računovodskih izkazov pa že tako ali tako predvidijo in naredijo popravke v računovodskih izkazih za lizing plačila, torej novi standard ne bi pomembno vplival na ocene finančnega položaja lizingojemalcev (The European Leasing Industry's Preliminary Views on the Direction of the IASB/FASB Leases Projects, januar 2009, str. 4).

Septembra letos je IASB proučil povratne informacije in povzetke razprave predhodnih pogledov na nove računovodske standarde lizingojemalca. Na skupni seji IASB oktobra letos so nato potrdili predlagane standarde, ki se bodo še naprej proučevali. IASB načrtuje objavo osnutka novih računovodskih standardov v drugem četrtletju leta 2010, v drugem četrtletju leta 2011 pa predvideva, da bodo novi standardi izdani (Leases, IASB, 2009).

4 RAZŠIRJENOST LIZINŠKIH POSLOV V ZADNJIH DVEH LETIH

4.1 RAZŠIRJENOST LIZINŠKIH POSLOV V SLOVENIJI

Po podatkih poročila o finančni stabilnosti Banke Slovenije za leto 2007 (2008, str. 140) je bilo leto 2007 za slovenska lizinska podjetja kljub nemirom na svetovnih finančnih trgih v drugi polovici leta spet uspešno, posledica tega je predvsem velika gospodarska rast v Sloveniji. Lizinska podjetja so z 2,5 milijarde evrov dosegla 34-odstotno povečanje lizinskih poslov, na kar je imela vpliv tudi vključitev nove članice v Združenje bank Slovenije, UniCredit Leasing, ki je predstavljala dober štiriodstotni tržni delež leta 2007. Tako je stanje glavnice lizinskih poslov ob koncu leta 2007 doseglo že skoraj 15 odstotkov bančnih posojil s 4,2 milijarde evrov vrednosti. Na skoraj 31 odstotkov sestave lizinskih poslov se je povečal lizing nepremičnin in velika, 41-odstotna rast lizinga nepremičnin je poleg cvetočega trga novogradenj v letu 2007 tudi posledica sprememb v davčni zakonodaji, ki je lizing izenačila z bančnimi posojili. Novi Zakon o davku na dodano vrednost (ZDDV-1; Uradni list RS, št. 117/06), ki je začel veljati novembra 2006, je lizinskim podjetjem ponudil izbiro pri načinu obračunavanja davka na dodano vrednost od stroškov financiranja, torej od obresti. Imajo dve izbiri: lahko ga obračunavajo kot prej, tako da v davčno osnovo vključijo predmet lizinga in stroške obresti, ali pa se zadnje v davčno osnovo ne vključijo in si jo tako znižajo, če je tako, morajo izkazati stroške financiranja ločeno od vrednosti blaga.

Najožja razdelitev sestave lizinga se deli na lizing premičnin in lizing nepremičnin. V sestavi premičnin z okoli 45 odstotki dosega največji delež lizing osebnih vozil, sledi lizing komercialnih vozil s 23 odstotki. Pri lizingu nepremičnin pa so v sklenjenih poslih prevladovale lizinske pogodbe za poslovne zgradbe s 43 odstotki in preostale nepremičnine z dobrimi 24 odstotki, ki zajemajo tudi zemljišča za gradnjo. Kar zadeva fizične osebe, dosega delež lizinga za potrošnjo v letu 2007 20 odstotkov celotnega obsega lizinskih poslov (Poročilo o finančni stabilnosti, 2008, str. 140).

V letu 2008 je bilo po poročilu Banke Slovenije o finančni stabilnosti (2009, str. 139) zabeleženo še izrazitejše povečanje, namreč slovenska lizinska podjetja so v letu 2008 s 3,3 milijarde evrov dosegla 20,7-odstotno letno povečanje obsega prometa lizinskih poslov. Tako je stanje glavnice lizinskih poslov ob koncu leta 2008 s 5,1 milijarde evrov doseglo 15,3 odstotka posojil, ki so bila dana nebančnim sektorjem s strani bank. V letu 2008 je bilo sklenjenih za 834,6 milijona evrov poslov s financiranjem nepremičninskih objektov in letni prirast znaša 6,4 odstotka. Vendar se je v sestavi lizinga ta delež zmanjšal za 5,9 odstotne točke, na 25 odstotkov, kar je posledica zmanjšanja števila transakcij na nepremičninskem trgu. V letu 2008 so v sestavi lizinga premičnin prevladovala vozila, ki so leta 2008 pridobila 8,5 odstotne točke, sledi mu lizing komercialnih vozil z 19,1 odstotka. Lizing fizičnih oseb za

potrošnja se je nekoliko povečal in znaša 21 odstotkov celotnega obsega lizinskih poslov v letu 2008 (Poročilo o finančni stabilnosti, 2009, str. 140).

V sestavi slovenskega finančnega sektorja glede na bilančno vsoto je znašal delež lizinskih podjetij 8,6 odstotka bilančne vsote, kar je pomenilo 5.347 milijonov evrov bilančne vsote lizinskih podjetij. To je predstavljeno v spodnji tabeli.

Tabela 1: Pregled slovenskega finančnega sektorja glede na bilančno vsoto

	Bil. vsota (v mio EUR)		Struktura (v %)		Delež v BDP (v %)		Št. Inštitucij	
	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008
Denarne finančne inštitucije	42.598	47.820	72,2	76,9	123,6	128,8	27	21
Nedearne finančne inštitucije:	16.388	14.354	27,8	23,1	47,5	38,7		
zavarovalnice	5.035	5.189	8,5	8,3	14,6	14	16	17
pokojninske družbe/skladi	1.001	1.039	1,7	1,7	2,9	2,8	10	10
investicijski skladi	4.138	1.912	7	3,1	12	5,1	116	131
lizinška podjetja	5.348	5.348	9,1	8,6	15,5	14,4	20	20
BPH, DZU in drugi	867	867	1,5	1,4	2,5	2,3	/	/
Skupaj	58.986	62.174	100	100	171,1	167,5		

Vir: Poročilo o finančni stabilnosti, 2009, tabela 5.1.

4.2 RAZŠIRJENOST LIZINŠKIH POSLOV V EVROPI

Po podatkih Leaseurope je evropski lizinski trg leta 2007 z 12,4-odstotno rastjo obsega sklenjenih poslov povečal vlogo financiranja predvsem pri premičninah. V evropskem prostoru znaša delež nepremičnin 13,7 odstotka, kar je v primerjavi s stanjem v Sloveniji precej manj. Največjo rast v letu 2008 so znova dosegle države vzhodne in srednje Evrope, kar pripisujejo vlaganju kapitala razvitejših držav in dohitevanju gospodarske razvitosti zahodnoevropskih držav (Poročilo o finančni stabilnosti, 2009, str. 140).

Leaseurope (Key Facts and Figures, Leaseurope, 2008) podaja naslednje podatke za leto 2008 za 34 vključujočih članic 47 držav:

- Realizirano je bilo za 330,1 milijarde evrov novih lizinskih poslov, v članicah Leaseurope. Novi obsegi lizinskih poslov v letu 2008 po državah oziroma skupinah držav so naslednji:

- Združeno kraljestvo Velike Britanije in Severne Irske 61,8 milijarde evrov,
  - Nemčija 54,7 milijarde evrov,
  - Italija 41,8 milijarde evrov,
  - Avstrija, Beneluks (Belgija, Nizozemska in Luksemburg) in Švica 27,5 milijarde evrov,
  - Finska, Danska, Švedska in Norveška 25,3 milijarde evrov,
  - Grčija, Portugalska in Španija 26,7 milijarde evrov in
  - države centralne in vzhodne Evrope 51,2 milijarde evrov.
- Prvič v zgodovini zbiranja podatkov za članice Leaseurope je bil zabeležen upad v obsegu narejenih lizinskih poslov, v letu 2008 je upad v obsegu posla znašal 5,1 odstotka v primerjavi z letom prej.
  - Glede na vrsto financiranih sredstev je bil delež novih poslov v letu 2008 naslednji:
    - 35 odstotkov celotnega volumna pomenijo osebna vozila,
    - 36 odstotkov celotnega volumna pomeni oprema,
    - 17 odstotkov celotnega volumna pomenijo gospodarska vozila in
    - 11 odstotkov celotnega volumna pomenijo nepremičnine.

Spodnji graf prikazuje delež novih lizinskih poslov v letu 2008 glede na vrsto financiranih sredstev.

Slika 1: Delež novih lizinskih poslov v letu 2008 glede na vrsto financiranih sredstev

Vir: *Facts and Figures, Leaseurope, 2008.*

Na evropskem trgu pa ima eno najpomembnejših vlog pri pridobivanju statističnih podatkov in razmer na evropskem trgu federacija Leaseurope, ustanovljena leta 1972 s sedežem v Bruslju, Belgiji, ki jo sestavlja 47 združenj iz 34 držav, med katerimi je tudi slovenski Odbor za lizing. Poleg Slovenije so države članice tudi: Avstrija, Belgija, Bosna in Hercegovina, Bolgarija, Ciper, Češka, Danska, Estonija, Finska, Francija, Nemčija, Grčija, Madžarska, Irska, Italija, Latvija, Litva, Luksemburg, Maroko, Nizozemska, Norveška, Poljska, Portugalska, Romunija, Rusija, Srbija in Črna gora, Slovaška, Španija, Švedska, Švica, Tunizija, Ukrajina in Velika Britanija (Members Association, Leaseurope, 2009).

Po podatkih Leaseurope pomeni federacija približno 95 odstotkov evropskega lizinskega trga. V letu 2008 so članice Leaseurope realizirale za 330 milijard evrov novih poslov, kar je v povprečju prispevalo za 18 odstotkov celotnih evropskih investicij (Key Facts and Figures, Leaseurope, 2008).

V primerjavi z evroobmočjem so letne stopnje rasti obsega lizinskih poslov in stanj odobrenih bančnih posojil nebančnim sektorjem v Sloveniji vseskozi višje, kar gre pripisati procesu dohitevanja gospodarskega razvoja, večji pa je tudi delež glavnice lizinskih poslov v bančnih posojilih nebančnim sektorjem. To je posledica dolgoročnejših lizinskih pogodb, povezanih z večjim deležem lizinga nepremičnin in v določenem delu večjega zanimanja za lizing v zadnjem obdobju po nemirih na svetovnih finančnih trgih (Poročilo o finančni stabilnosti, 2008, str. 141).

4.3 PREDSTAVITEV LIZINŠKEGA SEKTORJA V SLOVENIJI

Danes je po podatkih Združenja bank Slovenije, Odbora za lizing, v Sloveniji 13 lizinških podjetij članic omenjenega odbora, in to so (Leasing podjetja, Združenje bank Slovenije, 2009):

- Daimler AC Leasing
- DBS Leasing
- Hypo Leasing
- Immorent Ljubljana Leasing
- KBM Leasing
- NLB Leasing Porsche Leasing
- Porsche Leasing
- Probanka Leasing
- SKB Leasing
- Sparkassen Leasing
- Summit Leasing Slovenija
- UniCredit Leasing
- VKBS Leasing

Poleg zgoraj omenjenih je še nekaj lizinških podjetij, ki niso člani združenja in večina deluje kot lizinško podjetje v lasti dobaviteljev vozil, ki večinoma opravljajo posle za prodajo vozil (Poročilo o finančni stabilnosti, 2009, str. 139). Lastnost teh lizinških podjetij v lasti dobaviteljev vozil je predvsem omogočanje takojšnjega financiranja prek lastne mreže, torej znotraj skupine. Za boljšo predstavo navajam skupino Avtotehna, ki ima lastno avtohišo s prodajo večinoma osebnih vozil in lizinško podjetje Avtotehna Leasing, d. o. o., ki ponuja takojšnje financiranje teh vozil. Taka lizinška podjetja ponujajo kupcem nižje cene predmetov lizinga v zameno za financiranje pri njihovem podjetju, vendar so te nižje cene največkrat pridobljene nazaj skozi stroške odobritve in višje obrestne mere financiranja. Odboru za lizing poroča še pet lizinških podjetij, in sicer VBS Leasing, d. o. o., Finor Leasing, d. o. o., Vogo oziroma Aleasing, d. o. o., BKS Leasing, d. o. o., in Micrat Leasing, d. o. o.

Večina lizinskih hiš, ki je prisotna na slovenskem trgu, je del večjih mednarodnih bančnih skupin. Ena izmed posledic lastništva banke nad lizinskim podjetjem je tudi zavezanost novemu kapitalskemu sporazumu Basel II, ki je podrobneje predstavljen v naslednjem poglavju.

Glede na način poročanja banke na slovenskem trgu redno poročajo statistične podatke nadzornemu organu, Banki Slovenije, ki nato pripravlja mesečna in letna poročila, kjer predstavi statistiko bančnega sektorja, ki je v večini vsa dostopna javnosti. Medtem ko lizinska podjetja, ki so navzoča na slovenskem trgu, niso vsa zavezana k poročanju Odbora za lizing, pa čeprav so njegove članice, so posledično statistika in podatki slovenskega lizinskega sektorja manj verodostojni in natančni.

5 TVEGANJA V LIZINŠKEM SEKTORJU

5.1 OPREDELITEV KREDITNEGA TVEGANJA

Premrl (2005, str. 30) je opredelil kreditno tveganje kot tveganje izgube pri finančnih in nefinančnih pogodbah, ker nasprotna stran ne bo sposobna ali ne bo hotela pravočasno izpolniti svojih pogodbeno določenih obveznosti, torej v primeru, ko lizingodajalec odobri lizing lizingojemalcu, vendar ta ne bo v določenih rokih plačal dogovorjenih obresti in glavnice.

Kreditno tveganje določa več komponent, ki so med seboj povezane in lahko pomenijo naslednje (Premrl, 2005, str. 30):

- Tveganje na ravni podjetja (angl. *company specific risk*) je tveganje, ki je vezano na specifične lastnosti posameznega podjetja (na primer visoka odvisnost od enega dobavitelja, kakovost menedžmenta, značilnosti proizvodov oziroma storitev), to tveganje lahko dalje delimo na:
  - Tveganje spremembe bonitetne ocene (angl. *migration risk*) je tveganje, da podjetje zamenja bonitetni razred v kateri od lestvic kreditne bonitete.
  - Tveganje plačilne nediscipline ali stečaja (angl. *default risk*) je tveganje, da lizingodajalec ne bo dobil plačanih pogodbenih obveznosti zaradi stečaja ali finančnih težav in s tem plačilne nediscipline lizingojemalca v času trajanja pogodbe.
  - Tveganje povrnitve (angl. *recovery risk*) je tveganje, da bo v primeru stečaja lizingojemalca povrnjeni znesek manjši od tistega, določenega v pogodbi.

- Splošno tveganje (angl. *general risk*) je tveganje, ki ni neposredno vezano oziroma odvisno od poslovanja posameznega podjetja, temveč od splošnih razmer v gospodarstvu in od denarne ter finančne politike države, to tveganje dalje delimo na:
  - Tveganje gospodarskega cikla (angl. *business cycle risk*) je tveganje, da pride nepričakovano do recesije ali razvoja v gospodarskem ciklu, ki močno poveča ali zmanjša splošno kreditno tveganje.
  - Tveganje naklonjenosti vlagateljev k prevzemanju tveganja (angl. *spread risk*) je tveganje, da se zviša zahtevana premija za identično prevzeto kreditno tveganje.
  - Tržno tveganje (angl. *market risk*) je tveganje, da pride do neugodnih gibanj tržnih spremenljivk, ki vplivajo na vrednost podjetja.

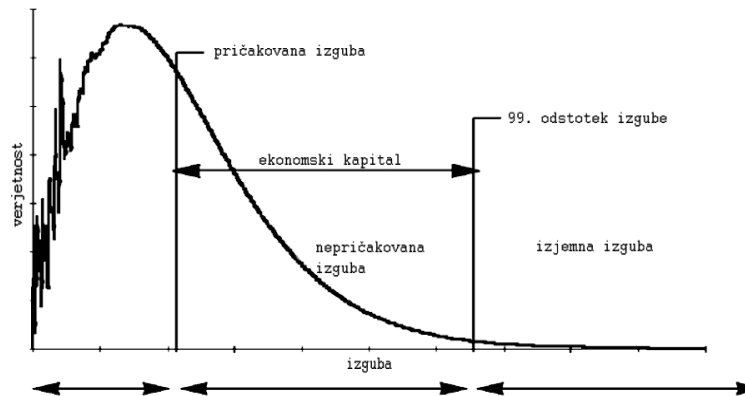
Kreditno tveganje lahko opredelimo tudi kot tveganje plačilne nesposobnosti nasprotne stranke, vendar je pri tem pomembno ločiti med plačilno nesposobnostjo kot nezmožnostjo podjetja, da poravna obveznosti, in kreditnim tveganjem, ko se podjetje samo odloči, da ne bo poravnavalo obveznosti do lizinskega podjetja, zadnje imenujemo tveganje finančne nediscipline (Berk et al., 2005, str. 208). Čeprav je odstotek podjetij, ki so kreditno sposobna za poravnavanje svojih obveznosti, vendar zaradi določenih razlogov teh ne poravnajo tekoče, razmeroma majhen, pa je vseeno treba poudariti, da so taki subjekti prisotni v poslovnem svetu in da nekako izničujejo kredibilnost podjetij, ki so kreditno sposobna za odplačevanje svojih obveznosti. Z namenskim neporavnavanjem obveznosti kršijo poslovni kodeks in škodijo dobrim podjetjem.

Kreditno tveganje ima izrazito asimetrično krivuljo porazdelitve izgub, v nasprotju s tržnimi tveganji, ki predstavljajo normalno porazdelitev izgub. Zadnje pomeni, da bo banka oziroma lizinsko podjetje največkrat utrpelo samo manjše izgube, v zelo redkih primerih pa tudi izgube v večjem obsegu. Spodnji graf ponazarja porazdelitev izgub kreditnega tveganja. Izgube lahko delimo na (Janevska, 2006, str. 3):

- pričakovane (angl. *expected*), ki jih mora banka oziroma lizinsko podjetje pokrivati iz tekočega poslovanja, to je z oblikovanjem ustreznih popravkov vrednosti. Da bo sposobno oblikovati zadostne popravke vrednosti, mora pričakovane izgube znati vračunati v ceno svojih produktov (na primer obrestno maržo), da bo tako dolgoročno sposobno pokriti te izgube,
- nepričakovane (angl. *unexpected*), ravno nasprotno kot pri pričakovanih izgubah mora za nepričakovane izgube lizinsko podjetje zagotavljati kapital, in
- izjemne (angl. *stress*), ki jih na trgu ne moremo predvideti, temveč se lahko samo ocenijo s stresnimi scenariji, finančna institucija mora zagotavljati kapital nad

regulatornim minimumom (kapitalska rezerva) oziroma se pred njimi zavaruje z limiti ali drugimi oblikami zavarovanja.

Slika 2: Porazdelitev izgub kreditnega tveganja

Vir: Janevska, Poročilo z delavnice, *Workshop on credit risk, credit mitigation and credit securitization techniques*, 2006, str.3.

5.2 PREOSTALE VRSTE TVEGANJ V LIZINŠKEM SEKTORJU

V Zakonu o bančništvu (ZBan-1), ki velja tudi za lizinska podjetja, v četrtem poglavju, ki opisuje upravljanje tveganj, najdemo naslednje opredelitve in razlage za tveganja, ki so jim lizinska podjetja najbolj izpostavljena. Poleg kreditnega tveganja so to še:

- Pozicijsko tveganje, tveganje poravnave in kreditno tveganje nasprotne stranke, tveganje preseganja največjih dopustnih izpostavljenosti na podlagi trgovanja, valutno tveganje in tveganje sprememb cen blaga, za vsa navedena tveganja se uporablja skupni pojem tržna tveganja.
- Operativno tveganje, kot tveganje nastanka izgube, vključno s pravnim tveganjem, zaradi naslednjih okoliščin:
  - zaradi neustreznosti ali nepravilnega izvajanja notranjih procesov,
  - zaradi drugih nepravilnih ravnanj ljudi, ki sodijo v notranjo poslovno sfero pravne osebe,

- zaradi neustreznosti ali nepravilnega delovanja sistemov, ki sodijo v notranjo poslovno sfero pravne osebe, ali
- zaradi zunanjih dogodkov oziroma dejanj ali
- zaradi prevar, ki so najpogostejše ravno pri lizingških in faktorinških poslih.

5.3 KREDITNO TVEGANJE ZA LIZINGODAJALCA

Bančni posel dajanja kreditov in lizingški posel dajanja lizinga sta sorodni finančni storitvi, ki sta izpostavljeni raznim tveganjem, značilnim za ta sektor (ti so že opredeljeni zgoraj). Na eni strani, ker so lizingške hiše del bančnih skupin, na drugi strani pa zato, ker obe ponujata dodaten vir financiranja.

Glede na to, da so vsa največja lizingška podjetja v Sloveniji del večjih domačih oziroma tujih bančnih skupin, veljajo spodaj naštetih ukrepi tudi zanje.

Po 73. členu Zakona o bančništvu (Uradni list RS, št. 7/99) mora vsaka banka in posledično lizingško podjetje v lasti banke, za ugotavljanje, merjenje in upravljanje tveganj, ki so povezana s poslovanjem banke, določiti tudi načrt ukrepov obvladovanja tveganj, ki obsega:

- notranje postopke za ugotavljanje in merjenje tveganj,
- ukrepe za obvladovanje tveganj in notranje postopke za izvajanje teh ukrepov ter
- notranje ukrepe za spremljanje izvajanja ukrepov za obvladovanje tveganj.

Banke imajo tudi po zakonu določen, specifičen in natančno izdelan proces upravljanja tveganj, ki se sicer razlikuje od banke do banke, vendar vsi načini stremijo k istemu cilju, in to je čim uspešnejše obvladovanje tveganj. Načini uravnavanja, ocenjevanja in merjenja tveganj so pri podjetjih v skupini, sploh pri podjetjih sorodnih dejavnosti, kot sta banka in lizingško podjetje, usklajeni oziroma imajo podoben sistem. Ta sistem oziroma način mora omogočati primerjanje podatkov povezanih podjetij, na koncu na konsolidacijski ravni. To zahteva enake metode za primerjanje pri pravnih, davčnih, računovodskih in vseh drugih vidikih.

Obe prisotni stranki posvečata ogromno pozornosti problematiki merjenja kreditnega tveganja in upravljanju tega. Brez dvoma imajo bančne institucije bolj razdelan mehanizem upravljanja kreditnega tveganja, čemur banke v primerjavi z lizingškimi podjetji namenjajo več pozornosti, vendar ima lizingški sektor ogromno skupnih značilnosti v zvezi s tveganjem z bančnim sektorjem.

V revidiranem letnem poročilu podjetja, ki ni del bančne skupine, na primer Summit Leasing, d. o. o., za leto 2008 je navedeno, da upravljanje kreditnega tveganja zajema tekoče spremljanje odprtih finančnih naložb, opominjanje, politiko izterjave in omejevanje izpostavljenosti posameznega lizingojemalca. Vendar pri tem opozarjajo, da bi lahko prestroga politika upravljanja kreditnega tveganja zmanjševala konkurenčnost družbe in povzročala izgubo določenega dela strank. Tako mnenje o upravljanju kreditnega tveganja ima lahko le podjetje, ki ne pozna prave teže in pomembnosti kreditnega tveganja in ki največkrat za sabo nima matičnega podjetja banke, kot je v zgoraj omenjenem primeru Summit Leasing.

Po lastniški sestavi lizinških podjetij in s tem načinu ocenjevanja kreditnega tveganja v slovenskem lizinškem sektorju lahko razdelimo lizinška podjetja v dve skupini, in sicer:

- lizinška podjetja, ki niso del finančnih skupin in delujejo v okviru lastništva dobaviteljev vozil, in
- lizinška podjetja, ki so v lastništvu večjih finančnih skupin in ki prevzamejo regulative skupine, torej matičnega podjetja banke.

Prva skupina podjetij, ki niso del večjih finančnih skupin, upravljanju kreditnega tveganja ne posveča veliko pozornosti. Večina podjetij, ki sodijo v to skupino, deluje s ciljem pridobiti čim več lizingojemalcev in si prizadeva za čim večji tržni delež. Podjetja, ki sodijo v to skupino, tako slabo oziroma površno presojujejo kreditno sposobnost lizingojemalca. Takšne lizinške odobritve najpogosteje temeljijo na znesku financiranja, predmetu financiranja in priporočilu komerciale. Če pa je lizingojemalec fizična oseba, preverjajo le najosnovnejše podatke.

Kot posledica manjše regulative pri tveganjih so stroški takega lizinškega podjetja nižji, vendar bi bili v primeru višje regulative višji, saj bi izhajali iz postavitve sistema upravljanja tveganj, ki je v lizinških podjetjih v lasti bančnih skupin povzet po njih.

V lizinških podjetjih, ki so del bančnih skupin, je kreditno tveganje osrednja komponenta odobritve lizinškega posla. Sistem upravljanja in ocenjevanja kreditnega tveganja je najpogosteje povzet od matičnega podjetja banke, narejena je podrobna finančna analiza podjetja in ocenjevanju kreditne sposobnosti podjetje nameni precej pozornosti. Ocenjevanje kreditnega tveganja se začne z bonitetno analizo podjetja, več o tem v nadaljevanju.

Ne glede na to, da nekatera lizinška podjetja sledijo bankam pri ocenjevanju in merjenju kreditnega tveganja, druga pa kreditnemu tveganju ne namenjajo dovolj pozornosti, so vsa izpostavljena istim tveganjem – le da jih prva merijo in se ščitijo pred njimi, druga pa se jih manj zavedajo. Višja regulativa pri upravljanju tveganj prinaša večje koristi, ki se kažejo skozi manj tvegane terjatve do lizingojemalcev in manjše popravke vrednosti.

Za večino slovenskih lizinskih podjetij, kot posledica lastništva banke, velja nov kapitalski sporazum Basel II, ki je prinesel uporabo bolj razvitih in posledično ugodnejših pristopov k merjenju kreditnega tveganja.

6 ZAVEZANOST LIZINŠKIH PODJETIJ BASLU II

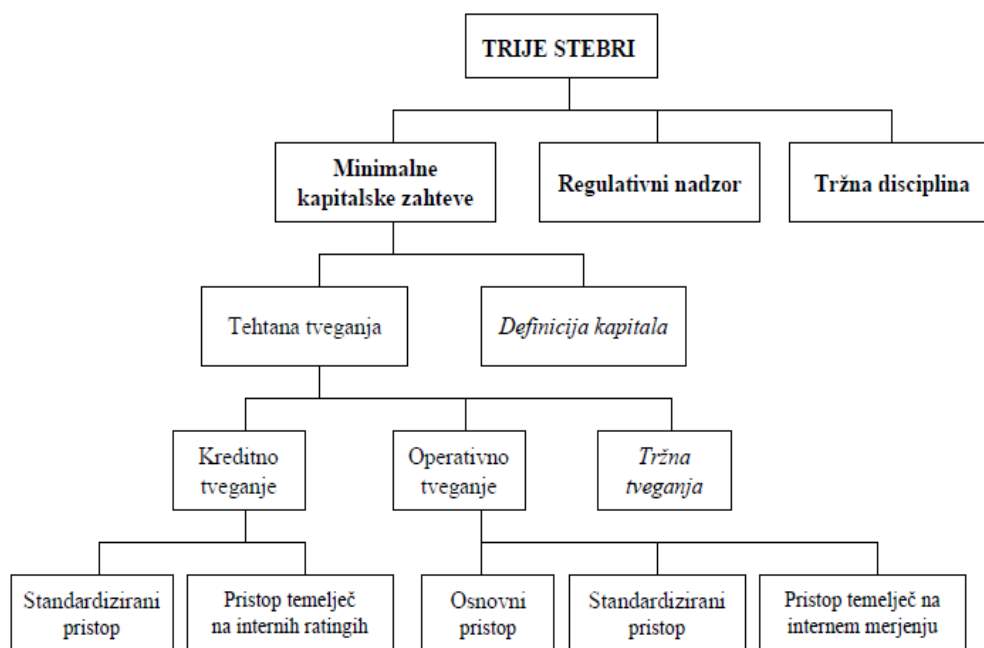
Ker je večina slovenskih lizinskih podjetij del bančnih skupin, katerih matična podjetja so največkrat banke, so morala tudi lizinska podjetja v lasti bank uvesti pravila in regulative Basla II prek konsolidiranega nivoja. Banke so po letu 2006 zavezane k novemu kapitalskemu sporazumu Basel II in s tem tudi lizinska podjetja v lasti bank. Za preostala lizinska podjetja, ki niso v lasti bank, pa so regulative Basla II priporočljive, vendar nezavezujoče.

Izmed 17 podjetij, ki poročajo Odboru za lizing, je približno 18 odstotkov lizinskih podjetij, ki niso del večjih medbančnih skupin in torej niso zavezana novemu kapitalskemu sporazumu Basel II.

Novi kapitalski sporazum je prinesel nov sistem ocenjevanja tveganj, ki temelji tako na kvantitativnih kot kvalitativnih merilih in bolj upošteva sisteme obvladovanja tveganj v posameznih bankah, širi vlogo preostalih tržnih udeležencev in spodbuja boljši nadzor tveganj v bankah in s tem v lizinskih podjetjih. Novi sporazum združuje vse tri vrste tveganj, tržno, kreditno in operativno tveganje, in temelji na treh stebrih (Tajnikar, 2009, str. 11):

- steber 1: minimalne kapitalske zahteve,
- steber 2: regulatorni nadzor,
- steber 3: tržna disciplina.

Slika 3: Tristebni sistem določanja kapitalske ustreznosti po novem baselskem sporazumu

Vir: Banka Slovenije, Posledice uveljavitve novega baselskega sporazuma za slovenske banke, 2006.

Prvi stebel zajema tri glavne oblike tveganj, kreditno, operativno in tržno, ter oblikuje pristope za njihovo obvladovanje. Drugi stebel zagotavlja učinkovito in pravilno alokacijo kapitala v okviru minimalnih kapitalskih zahtev, tretji stebel pa spodbuja banke k preglednemu poslovanju in nadzornike k učinkovitemu nadzoru. Stebri so torej med seboj povezani in pomenijo sklop kvantitativnih in kvalitativnih metod za merjenje in obvladovanje tveganj (Tajnikar, 2009, str. 11).

Ker se v diplomskem delu osredotočam na kreditno tveganje, je spodaj opisan tisti del stebra 1, ki obravnava kreditno tveganje.

Prvi kvantitativni stebel pomeni osrednji stebel določanja kapitalske ustreznosti. Za merjenje kreditnega tveganja in določanje kapitalskih zahtev za to tveganje so bankam in liziškim podjetjem na voljo trije možni načini oziroma dva pristopa določanja tveganosti terjatev bank oziroma liziških podjetij do posameznih dolžnikov (Rubin, 2006, str. 1):

- standardiziran pristop, ki pomeni posodobitev sistema iz prvega kapitalskega sporazuma,
- pristop, temelječ na internih bonitetnih ocenah, ali IRB-pristop (angl. *Internal Rating Based*, v nadaljevanju IRB), ki se naprej deli na osnovni pristop in napredni pristop.

Standardiziran pristop k merjenju kreditnega tveganja pomeni najenostavnejšega izmed treh načinov, ki jih banke in lizinška podjetja uporabljajo za določitev kapitalskih zahtev za kreditno tveganje v okviru novega kapitalskega sporazuma. Njegova metodologija temelji na bolj razčlenjeni lestvici za tehtanje terjatev, kot so jo banke uporabljale pri izračunu tehtane tvegane aktive pred novim kapitalskim sporazumom, največja sprememba je uporaba zunanjih bonitet za ugotavljanje tveganosti terjatev (Rubin, 2006, str. 1). Ker so zunanje bonitete oziroma bonitetne agencije pomembnejše pri alokaciji regulatornega kapitala, morajo te izpolnjevati minimalna merila, kot so: objektivnost (stroga metodologija za oblikovanje bonitetnih ocen), neodvisnost (bonitetna ocena ne sme biti predmet političnih ali ekonomskih vplivov in pritiskov), razkritje (javno morajo razkriti svojo ocenjevalno metodologijo), preglednost in mednarodni dostop (dostopnost domači in tuji zainteresirani javnosti z legitimnimi interesi), razpoložljivost resursov (redni stiki z najvišjimi ravnmi menedžmenta v ocenjenih podjetjih) in kredibilnost (zanašanje neodvisnih strank na bonitetne agencije in njihove bonitete) (Rubin, 2006, str. 7).

Kapitalske zahteve, izračunane na podlagi standardiziranega pristopa, so višje od tistih, izračunanih na podlagi pristopa, temelječega na internih bonitetnih ocenah, ker so bolj grobe. To naj bi opravičevalo dejstvo, da banke oziroma lizinška podjetja, ki uporabljajo IRB pristop, bolj učinkovito merijo in obvladujejo svoja tveganja ter imajo v sistem spremljanja tveganj vgrajen strožji notranji nadzor. Tako je standardiziran pristop manj konkurenčen od obeh pristopov, temelječih na internih bonitetnih ocenah, v smislu izračunanih kapitalskih zahtev (Rubin, 2006, str. 11).

Ena največjih pomanjkljivosti starega kapitalskega sporazuma je bila izboljšana v tehtanju terjatev do podjetij. Pri tem se uporabljajo zunanje bonitete, ki kažejo bolj realistično oceno tveganosti. V Baslu II so uporabljeni štirje novi razredi tveganosti (20-odstotni, 50-odstotni, 100-odstotni in 150-odstotni), ki vsekakor pomenijo velik korak naprej k diferenciaciji kreditnega tveganja pri terjatvah do podjetij (Sušnik, 2006, str. 5). V spodnji tabeli so prikazane uteži oziroma stopnje tveganja za podjetja po novi kapitalski shemi.

Tabela 2: Uteži oziroma stopnje tveganja za podjetja po novi kapitalski shemi

Dolžnik	OCENA TVEGANOSTI TERJATEV (utež)				
	od AAA do AA-	od A+ do A-	od BBB+ do BB-	pod BB-	Nerangirano
Podjetja	20%	50%	100%	150%	100%

Vir: The New Basel Capital Accord, 2001, str. 10.

Kot rečeno, pristop IRB bankam in lizinškim podjetjem omogoča znižanje kapitalskih zahtev kot nagrado za boljše delo na področju merjenja in upravljanja kreditnega in drugih

tveganj (Sušnik, 2006, str. 5). Namen pristopa IRB je bil narediti kapitalski sporazum bolj odziven na tveganje in dati prednost bančni ali lizinski lastni oceni tveganja, saj sama najbolj poznata tveganje, ki sta mu izpostavljena. Z uvedbo tega pristopa banka in lizinsko podjetje natančneje merita tveganje in tako zanj potrebuje manj kapitala (Janevska, 2006, str. 4). Pristop IRB predstavlja tri glavne kategorije kreditnega tveganja (Janevska, 2006, str. 5):

- PD – verjetnost neplačila (angl. *probability of default*)
- EAD – izpostavljenost ob neplačilu (angl. *exposure at default*)
- LGD – verjetnost izgube v primeru neplačila (angl. *loss given default*)

Vsaka izmed treh kategorij se izračuna po definicijah, določenih v Baslu II. Basel II opredeljuje dva možna IRB-pristopa, osnovnega in naprednega. Banke in lizinska podjetja, ki so se odločila za osnovni IRB-pristop, morajo zagotavljati svoje verjetnosti neplačila (PD) ter uporabljajo ocene preostalih komponent tveganja, kot jih določa nadzornik. Banke in lizinska podjetja z naprednim IRB-pristopom pa uporabljajo svoje ocene za komponente tveganja (verjetnost neplačila, izpostavljenost ob neplačilu in verjetnost izgube v primeru neplačila), vsekakor pa morajo zagotavljati lastne ocene zapadlosti (Čargo, 2006, str. 4).

Banka in tudi lizinsko podjetje, zavezana Baslu II, ne smeta nadomestiti slabega upravljanja tveganj z večjim obsegom kapitala, temveč si morata prizadevati za izboljšanje procesov upravljanja tveganj. Stališče baselskega komiteja je, da noben obseg kapitala ni zadosten, kadar ima banka oziroma lizinsko podjetje slab proces upravljanja tveganj (Janevska, 2006, str. 1).

Za pravilno uvedbo novega kapitalskega sporazuma Basel II je bilo nujno poznavanje tveganj, ki sta jim bančni in lizinski sektor izpostavljeni. Novi kapitalski sporazum je zelo zahteven instrument in njegova proučitev je kompleksna in dolgotrajna. Ravno zaradi tega se v podrobnosti Basla II ne bom spuščala, vsekakor pa sem želela opomniti na njegovo pomembnost pri upravljanju kreditnega tveganja tako v bančnem kot lizinskem sektorju.

Kako lizinska podjetja upravljajo in ocenjujejo kreditno tveganje, kako ga merijo, kako se lahko zaščitijo pred njim ter kakšni so možni ukrepi za zmanjšanje tega?

7 UPRAVLJANJE IN OCENJEVANJE KREDITNEGA TVEGANJA

Postopek ocenjevanja kreditnega tveganja novega posla potencialnega lizingojemalca je sprva odvisen od tega, ali je lizingojemalec pravna ali fizična oseba. Večina lizingovskih podjetij ločeno obravnava pravne od fizičnih oseb. Ločevanje odobravanja lizinga pravnih od fizičnih oseb je pomembno zaradi več lastnosti, med katerimi najbolj izstopajo:

- zahtevnost procesa: proces odobritve fizične osebe je precej enostavnejši od odobravanja pravne osebe,
- čas, potreben za preučitev potencialnega lizingojemalca, je odvisen od tega, ali je potencialna stranka fizična oseba, ki največkrat zahteva manj časa, ali pravna, ki ji je navadno treba nameniti več časa v analizi,
- preučevana dokumentacija: v povezavi z zgoraj omenjenimi lastnostmi se preučevanje razlikuje tudi pri dokumentaciji, ki jo mora lizingodajalec pregledati; dokumentacija pravne osebe je obsežnejša in potrebna bolj podrobnega pregleda, medtem ko je dokumentacija za fizično osebo v primerjavi z drugo precej bolj tekoča in nezahtevna, ter
- predmet in znesek financiranja: pomembna razlika v financiranju fizičnih oseb od pravnih je tudi v predmetu in višini predmeta financiranja, saj je predmet financiranja fizičnih oseb največkrat osebno vozilo, katerega zneski so v primerjavi s predmeti financiranja pravnih oseb, z vidika izpostavljenosti kreditnemu tveganju, manj problematični za preučitev oziroma odobritev.

7.1 KREDITNO TVEGANJE PRI FIZIČNI OSEBI

Če je lizingojemalec fizična oseba, je treba oceniti, ali so njegova sredstva (plača, pokojnina, otroški dodatek, državne pomoči) po odtegnitvi rednih mesečnih obveznosti (krediti, lizingi, zdravstveno zavarovanje in podobno) in novega mesečnega obroka lizinga nad višino 410 evrov, kot je zakonsko določeno, da je posameznikom še zagotovljeno zadovoljevanje nujnih življenjskih potreb.

Lizingovska podjetja za ocenjevanje kreditne sposobnosti fizične osebe največkrat uporabljajo sistem točkovanja, ki je soroden boniteti za pravne osebe. Sistem točkovanja daje lizingodajalcu oceno, ali je lizingojemalec kreditno sposoben za želeno financiranje po vnosu različnih parametrov, ki vplivajo na odobritev. Sistema točkovanja ne uporabljajo vsa slovenska lizingovska podjetja, nekatera nekega določenega sistema nimajo in zelo poenostavljeno ocenjujejo ustreznost njihovih strank. Točen podatek o številu lizingovskih

podjetij, ki sistem točkovanja uporabljajo, ni dosegljiv, saj je to za nekatera podjetja poslovna skrivnost, vendar je skoraj zagotovo, da imajo lizinška podjetja, ki so del medbančnih skupin, bolj izdelan sistem odobravanja lizingov fizičnim osebam kot pa preostala lizinška podjetja.

Odobritev lizinškega posla je odvisna tudi od lastne udeležbe, predmeta lizinga, trajanja lizinga in sorodnih dejavnikov, ki vplivajo na odločitev o financiranju in ki lahko zmanjšajo kreditno tveganje. V portfelju lizinških poslov fizične osebe pomenijo razmeroma majhen del in zato temu ni posvečeno toliko ocenjevanja in merjenja kot pri pravnih osebah, saj gre za neprimerljivo večje zneske financiranja, torej je tudi kreditno tveganje treba bolj natančno oceniti pri pravnih osebah, kar je podrobneje razloženo v naslednjih odstavkih.

V portfelju fizičnih oseb največji del financiranja pomenijo osebna vozila. V zadnjih letih so avtohiše z agresivnim trženjem uspešno tržile financiranje osebnih vozil prek lizinga. Večina avtohiš ima dogovore z določenimi lizinškimi podjetji za financiranje vozil ali pa ima lastna lizinška podjetja. Fizične osebe za financiranje prek njihovega lizinga pridobijo nižje cene predmetov, ugodne obrestne mere, minimalne pologe oziroma lastno udeležbo, ponujajo jim ugodno zavarovanje in hiter odobritveni proces. Taka lizinška podjetja izvajajo nelojalno konkurenco med preostalimi lizinškimi podjetji. Gre za agresivnejšo metodo pridobivanja lizingojemalcev, saj k strankam pristopajo z olepšanimi oglasi, ki na primer ponujajo financiranje brez lastne udeležbe, brez stroškov odobritve, za katere se sicer ugotovi, da so vštet v obroku lizinga in v financiranju »na licu mesta«, ki posamezniku ponuja takojšnje financiranje in sklepanje lizinške pogodbe kar v avtomobilskem salonu. Omenjeni pristop je zelo uspešen, saj se lizingojemalec v večini primerov ne zanima za alternativne ponudbe in verjame v obetavno ponudbo.

Kreditno tveganje je manjše pri fizičnih osebah, saj gre za nižje vrednosti financiranja z bolj tržnimi predmeti. Največkrat se preuči finančno stanje potencialnega lizingojemalca in oceni njegova kreditna sposobnost za odplačevanje starih in novih obveznosti. V nasprotju z bančnim posojilom je pravno lastništvo nad predmetom financiranja v lasti lizingodajalca in v vsakem trenutku pomeni največje zavarovanje pred kreditnim tveganjem.

Upravljanje kreditnega tveganja pri fizičnih osebah se najprej kaže v presojanju kreditne sposobnosti fizične osebe, potem pa v rednem spremljanju plačilne discipline lizingojemalca in pridobivanja zavarovanja za predmet financiranja. Če lizingojemalec ne plačuje obrokov lizinga, ga lizinško podjetje k temu pozove prek telefonskih klicev, z rednim pošiljanjem odprtih obveznosti, opominov in dopisov ter s tem poziva k bolj rednemu plačevanju in zmanjševanju kreditnega tveganja iz naslova financiranja. Zadnji instrument v primeru neplačevanja obveznosti pa je odvzem predmeta lizinga. Ko je predmet enkrat odvzet, se po najvišji možni ceni proda, poleg pa se prištejejo stroški, ki so nastali z odvzemom. Sledita dve možnosti, če dobljeni znesek presega odprte terjatve lizingojemalca, se mu preseženi znesek vrne, v nasprotnem primeru pa lizingojemalca terjajo za preostali znesek.

Velika prednost bančnega sektorja pri preučevanju kreditne sposobnosti fizičnih oseb, do katere lizinški sektor nima dostopa, je SISBON. To je slovenski elektronski informacijski sistem bonitet komitentov, ki porabnikom omogoča izmenjavo in obdelavo osebnih podatkov o komitentih fizičnih osebah med podpisnicami Dogovora o postavitvi in uporabi omenjenega informacijskega sistema. Omenjeni dogovor je akt, s katerim banke in hranilnice urejajo svoja razmerja v zvezi z delovanjem SISBON skladno z Zakonom o varstvu osebnih podatkov (ZVOP-1) in Zakonom o bančništvu (ZBan-1) (Sisbon, 2009), uporaba sistema pa ni omogočena nobenemu lizinškemu podjetju, ker ta niso podpisniki dogovora, pa čeprav so banke podpisnice dogovora lastnice nekaterih lizinških podjetij.

Podatki so dostopni 21 bankam in hranilnicam, ki so dogovor podpisale, in te posredujejo naslednje podatke o fizičnih osebah v SISBON (Sisbon, 2009):

- Matični podatki o komitentu (davčna številka, osebno ime, datum in kraj rojstva, naslov stalnega prebivališča, zaposlitev),
- Vrsta poslov (transakcijski računi z odobrenim izrednim limitom, izredni limiti, posojila, kreditne kartice, poročstva drugim),
- Matični podatki o poslih (vrsta posla, datum sklenitve posla, oznaka valute, znesek anuitete oziroma obroka, vrsta anuitete oziroma obroka, odplačilna doba v mesecih, podatki o moratoriju, datum vnosa posla v SISBON),
- Poslovni dogodki, ki vplivajo na potek posla (odplačilo dolga, predčasno plačilo, sprememba odplačilne dobe, sprememba obroka),
- Poslovni dogodki, ki niso v skladu s pogodbo (odpoved posla zaradi neplačila dolga, neplačan zapadli dolg, blokiranje in deblokiranje).

Kot je razvidno iz naštetih postavk, gre za obsežen obseg informacij o fizičnih osebah, ki ponuja bančnemu sektorju ogromno prednosti pri upravljanju kreditnega tveganja pred lizinškim, saj ponuja vpogled v najpomembnejše podatke o fizičnih osebah, kar zmanjša kreditno tveganje. Sistem omogoča bankam lažje ocenjevanje kreditne sposobnosti posameznika, v nasprotju z lizinškim sektorjem, ki nima nobenega podobnega orodja za zmanjševanje kreditnega tveganja pri transakcijah s fizičnimi osebami.

7.2 KO JE LIZINGOJEMALEC PRAVNA OSEBA

V primeru, ko je lizingojemalec pravna oseba, je postopek odobritve lizingškega posla in s tem upravljanje s kreditnim tveganjem bolj zahtevno, proces je sestavljen iz več komponent.

Ocenjevanje kreditnega tveganja se najprej začne z bonitetno oceno lizingojemalca, ki je opisana v naslednjem poglavju.

8 BONITETNA OCENA PODJETJA

Boniteta (angl. *rating*) podaja oceno podjetja o njegovi kreditni sposobnosti in stopnji tveganosti, ki jo podjetje nosi, ter odseva oceno kakovosti podjetja za njegove poslovne partnerje (kupce, dobavitelje, lizingška podjetja, banke, zavarovalnice) (Lampe, 2007, str. 1).

Pri načinu pridobivanja bonitetne ocene je pomembna njena služnost, kdo je njen uporabnik oziroma kakšen je odnos med ocenjevanim podjetjem in uporabnikom bonitetne ocene.

V lizingškem sektorju so uporabniki bonitetnih ocen lizingška podjetja, ki ocenjujejo kakovost svojih potencialnih lizingojemalcev, tistih, ki jih bodo oziroma jih že financirajo. Način pridobivanja bonitetne ocene podjetja je različen od poslovanja in tudi lastništva lizingškega podjetja. Nekatera povzamejo način internega bonitetnega ocenjevanja po svojem matičnem podjetju, ki je v največ primerih banka, lahko pa bonitetne ocene pridobivajo na podlagi standardiziranih bonitetnih ocen različnih bonitetnih agencij, kot so Standard & Poor's, Moody's, Fitch, Dun & Bradstreet. Na slovenskem lizingškem trgu so dejavna tudi lizingška podjetja, ki niso del bančnih skupin in ki ne uporabljajo niti bonitetnih ocen bonitetnih agencij. Lizingojemalce presojujejo in ocenjujejo predvsem po osnovnih finančnih kazalnikih, ugledu lizingojemalca na trgu in po predmetu financiranja. Ker bonitetnih ocen ne uporabljajo, glavno zavarovanje pred tveganji pomeni lastništvo nad lizingškim predmetom, pri čemer se opirajo na njegovo tržnost.

Banke, lizingška podjetja in bonitetne agencije pridobivajo bonitetne ocene skozi proces kreditne analize z analizo finančnih podatkov, tržnih in likvidacijskih vrednosti sredstev, sposobnosti in značaja podjetja, sposobnosti menedžmenta in podobno (Tirole, 2007, str. 82).

8.1 BONITETNE AGENCIJE

Agencije uravnavajo mednarodne finančne trge in pripomorejo k večji učinkovitosti njihovega delovanja. Njihova naloga je, da kot neodvisna stran preverjajo kreditno sposobnost različnih lizingojemalcev in posojiljemalcev in na tej podlagi objavijo svojo oceno njihovih sposobnosti, da bodo ti redno in v celoti izpolnili vse obveznosti. Taka ocena kreditne

sposobnosti je poglavitni vir informacij, predvsem tistim lizinskiim podjetjem, ki poslovanja nimajo podprtega z lastno usposobljeno bonitetno službo (Kovač, 2002, str. 1).

Bonitetne agencije izražajo svoje ugotovitve o tveganju naložbe oziroma plačilni sposobnosti posojevalca in lizingojemalca, katerih ocena je mnenje o tveganju, da določena obveznost ne bo plačana. Ocene so v lestvici razporejene od najbolj tvegane na dnu (C, D, E) do najmanj tvegane na vrhu (AAA). Med njimi je določena ločnica, ki ločuje ocene netvegane stopnje (angl. *investment grade*) od ocen tvegane stopnje (angl. *non-investment grade*), ločnico ponazarja spodnji graf, ki tudi prikazuje lestvico primerljivih ocen bonitetnih agencij Standard & Poor's, Moody's in Fitch. Na trgu je navzočih veliko bonitetnih agencij, med katerimi so najbolj dominantne zgoraj omenjene (Lampe, 2007, str. 1).

Tabela 3: Ločnica, ki ločuje ocene netvegane stopnje od ocen tvegane stopnje in primerljivost ocen bonitetnih agencij Standard & Poor's, Moody's in Fitch

Standard & Poor's bonitetne ocene:	Moody's bonitetne ocene:	Fitch bonitetne ocene:
AAA	Aaa	AAA
AA+	Aa1	AA+
AA	Aa2	AA
AA-	Aa3	AA-
A+	A1	A+
A	A2	A
A-	A3	A-
BBB+	Baa1	BBB+
BBB	Baa2	BBB
BBB-	Baa3	BBB-
ločnica		
BB+	Ba1	BB+
BB	Ba2	BB
BB-	Ba3	BB-
B+	B1	B+
B	B2	B
B-	B3	B-
CCC+	Caa1	CCC+
CCC	Caa2	CCC
CCC-	Caa3	CCC-
CC	Ca	CC
C	C	C
D		D

Vir: Saunders & Allen, New Approach to value at Risk, 2002, str. 43.

Lampejeva (2007, str. 2) navaja, da vse agencije uporabljajo mednarodno prepoznavne simbole. V večini poročil in člankov agencije poudarjajo, da je njihova ocena edinstvena in neprimerljiva z drugimi, zaradi specifičnosti metodologije in definicij, vendar s tem lahko postane tudi neuporabna, saj daje ravno primerljivost ocen med agencijami bankam in lizinskih podjetjem popolnejšo sliko o tveganosti podjetja.

Ocene bonitetnih agencij služijo kot merilo zaupanja, da banke in lizinska podjetja podjetjem z ocenami z netvegano stopnjo odobrijo financiranje. Na drugi strani visoka ocena kreditne sposobnosti posojiljemalca in lizingojemalca omogoča, da pridobi finančna sredstva po nižji obrestni meri, saj višja bonitetna ocena pomeni nižjo stopnjo tveganja.

Dolgoročen vidik bonitetnih agencij pri ocenjevanju podjetij lahko zasenči pogled nad dnevnimi dogajanja na finančnih trgih, ki jih niso pravočasno vključili v svojo bonitetno oceno. Finančna kriza potrjuje, da povzroča pomanjkanje informacij v recesiji paniko in nenadzorovano prenašanje krize v drugo državo. Boljše in bolj pravočasno delo bonitetnih agencij bo dopolnilo obseg razpoložljivih informacij in pripomoglo k bolj racionalni presoji bank in lizinskih podjetij za odločitve pri novih obsegih financiranja (Kovač, 2002, str. 9).

8.2 INTERNE (LASTNE) BONITETNE OCENE

Če lizinsko podjetje za pridobivanje bonitetne ocene ne uporablja standardiziranih bonitetnih ocen različnih bonitetnih agencij, bonitetno oceno pridobiva od interno usposobljene bonitetne službe, ki je v primerih, da je del bančne skupine, največkrat povzeta po bonitetnih ocenah banke. Lizinsko podjetje najbolje pozna tveganja, ki jim je izpostavljeno, zato tudi najbolje pozna dejavnike, ki vplivajo na kreditno sposobnost lizingojemalca ter informacije, ki morajo biti upoštevane pri pridobivanju bonitetne ocene lizingojemalca. Razpolaganje z interno bonitetno oceno zahteva pri lizinskih podjetjih dodatno informacijsko podporo sistema, nadzor nad kakovostjo procesa pridobivanja bonitetne ocene ter s tem večje število zaposlenih, ki se ukvarjajo z omenjeno problematiko.

Interna bonitetna ocena je sestavljena iz finančne analize in analize subjektivnih oziroma neštevilčnih dejavnikov lizingojemalca.

8.2.1 FINANČNA ANALIZA LIZINGOJEMALCA

Prvi del bonitetne ocene se pridobiva skozi finančno analizo lizingojemalca, na podlagi njegovih finančnih podatkov oziroma temeljnih računovodskih izkazov podjetja, največkrat pa pomenita glavno vlogo pri analizi bilanca stanja in izkaz poslovnega izida. Pri tem je

pomembna informacija, ali je lizingojemalec del katere večje skupine ali je morda matično podjetje skupine, v tem primeru so zahtevani konsolidirani računovodski izkazi. Namreč vsako izmed podjetij v skupini posluje z drugačno dinamiko, nekatera so bolj in nekatera manj uspešna, torej je nujno potrebno gledanje celovite slike, celotne skupine povezanih podjetij, ki jo najbolje pokažejo konsolidirani računovodski izkazi.

Pri pridobivanju bonitetne ocene podjetja je zelo pomembna ažurnost podatkov. Ne glede na to, ali gre za končne ali medletne finančne podatke, ti ne bi smeli biti starejši od nekaj mesecev glede na mesec obravnavanja podatkov. Če se ocenjuje bonitetna ocena lizingojemalca glede na medletne podatke, je pri tem pomembna dodatna pazljivost pri presoji, saj veliko podjetij izkazuje olepšane finančne podatke, ki potem v številnih primerih odstopajo od realnega položaja podjetja. Potrebni sta dodatna objektivnost in ocena realne slike. Predvsem zaradi trenutnih nestabilnih tržnih razmer, ki so posledica vsesplošne gospodarske krize, se razmere v podjetjih spreminjajo nenadoma. Potrebna je preučitev preteklih finančnih podatkov lizingojemalca ter njihova primerljivost s tekočimi podatki, potem pa lastna presoja lizingodajalca pri zaupnosti lizingojemalcu o predloženih podatkih. Gotovega ključa za ugotovitev resničnosti podatkov ni, razen za letna poročila, ki so jih podjetja zavezana predložiti za tekoče leto Agenciji Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve (AJ PES), hkrati za namen državne statistike in za namen zagotovitve javnosti ter tudi za davčni namen (Ajpes, 2009), preostalo temelji na subjektivnosti posameznega lizingoškega podjetja ter njegovih dozdajšnjih izkušnjah.

Temelječ na temeljnih računovodskih izkazih, se s postopkom pridobi finančna analiza lizingojemalca, ki odseva razmere oziroma oceno podjetja glede na uporabljene izkaze. Spodaj so naštetih najpogosteje uporabljeni kazalniki, ki se uporabljajo v lizingškem sektorju (Knez-Riedl, 2000, str. 57, 58):

- **KAZALNIKI USPEHA oziroma POSLOVNEGA IZIDA**
  - Razmerje med prihodki in odhodki
  - Gibanje prihodkov, odhodkov in poslovnega izida
  - Vrednost in sestava prihodkov, odhodkov in poslovnega izida
- **KAZALNIKI SREDSTEV IN OBVEZNOSTI DO VIROV SREDSTEV**
  - Vrednost, sestava in gibanje sredstev in obveznosti do virov sredstev
  - Delež kapitala v obveznostih do virov sredstev
  - Delež dolgov v obveznostih do virov sredstev
  - Delež dolgoročnega financiranja

- Delež kratkoročnega financiranja
- Delež obratnih sredstev v sredstvih
- Delež kratkoročnih sredstev v sredstvih
- Delež dolgoročnih sredstev v sredstvih
- KOEFICIENT OBRAČANJA
  - Koeficient obračanja terjatev do kupcev
  - Koeficient obračanja zalog
  - Koeficient obračanja obratnih sredstev
- KAZALNIKI DENARNEGA TOKA
  - Denarni tok v primerjavi z dolgovi
  - Denarni tok v primerjavi s prihodki
  - Denarni tok v primerjavi z investicijami
- KAZALNIKI DONOSNOSTI
  - Donosnost kapitala
  - Donosnost kapitala in dolgoročnih obveznosti do virov sredstev

8.2.2 ANALIZA NEFINANČNIH DEJAVNIKOV LIZINGOJEMALCA

Prav zaradi vsesplošnega spreminjanja gospodarskih razmer imajo drugi kvantitativni in kvalitativni dejavniki čedalje večji pomen pri bonitetni oceni podjetja. Tako je treba dobljeno bonitetno oceno na podlagi finančne analize lizingojemalca dopolniti z opisnimi in nefinančnimi dejavniki, ki skupaj s finančno analizo sestavljajo bonitetno oceno lizingojemalca. Izbira določenih dejavnikov pri presoji je pri lizingodajalcih različna, odvisna je od njihove politike upravljanja tveganj, lastništva, strategije in pripadajočih pogojev pri predmetu financiranja.

Bonitetno oceno, ki temelji le na finančni analizi, je treba nadgraditi z nefinančnimi dejavniki, spodaj so naštetih tisti, ki so uporabljeni skoraj pri vsakem presojanju kredibilnosti lizingojemalca:

- čas poslovanja podjetja, kdaj je bilo ustanovljeno, koliko časa je aktivno prisotno na trgu,
- plačilna disciplina lizingojemalca, koliko dni v povprečju zamuja s plačili,
- blokade transakcijskih računov,
- panoga, v kateri deluje lizingojemalec,
- povezane osebe podjetja, ugotavljanje, ali ima podjetje oziroma lastniki in zastopniki deleže še v katerih drugih podjetjih, in nadaljnje ugotavljanje njihovega poslovanja,
- ali je lizingojemalec del kakšne večje skupine, ugotoviti, katero je matično podjetje te skupine,
- dozdejšnje izkušnje s podjetjem,
- preveritev kupcev in dobaviteljev lizingojemalca,
- ugled podjetja na trgu,
- dostavljena dokumentacija,
- osebno premoženje lastnikov podjetij,
- odzivnost in informacijska dostopnost lizingojemalca,
- dobavitelj lizinskega predmeta,
- okoljevarstveno delovanje lizingojemalca in podobno.

Obstajajo še številni drugi dejavniki, ki vplivajo na oceno bonitete podjetja, to so:

- kakovost menedžmenta,
- izobraževanje in sestava zaposlenih,
- obstoj načrtov in kakovost načrtovanja,
- tehnična usposobljenost in opremljenost podjetja,
- način revizije podjetja (notranja, zunanja) in podobno.

Končna bonitetna ocena lizingojemalca tako temelji na finančnih podatkih, ki so podkrepjeni z nefinančnimi.

Ko je bonitetna ocena lizingojemalca pridobljena, lizingodajalec individualno presodi pogoje financiranja za določenega lizingojemalca. Od bonitetne ocene so odvisni pogoji, po katerih bo odobrena lizinška pogodba.

Ob presoji lizingodajalca, da bonitetna ocena ni ustrezna za določeno financiranje in da lizingojemalec ni kreditno sposoben, se financiranje zavrne. V določenih primerih se financiranje odobri pod strožjimi pogoji oziroma višjimi stroški financiranja, kot so bili prvotno predlagani, saj s tem lizingodajalec poveča zavarovanje svojih terjatev in zmanjša kreditno tveganje.

Pri podjetjih z boljšo oziroma dobro bonitetno oceno, za katera finančna analiza pokaže, da so kreditno sposobna za financiranje, je mogoča odobritev financiranja z izboljšanimi pogoji oziroma nižjimi stroški financiranja. Tako podjetje pomeni nižje tveganje in verjetnost plačila terjatev je večja.

Poglavje o novem kapitalskem sporazumu Basel II opredeljuje vlogo bonitetne ocene lizingojemalcev pri določanju kapitalske ustreznosti lizinškega podjetja za kreditno tveganje. Pri uporabi standardiziranega pristopa so bonitetne agencije pomembne pri alokaciji regulatornega kapitala. Pri pristopu IRB, ki temelji na notranjih bonitetnih ocenah, pa morajo lizinška podjetja med drugim dokazati, da so za kategorije izpostavljenosti uporabljala bonitetne ocene v skladu z minimalnimi zahtevami, definiranimi v direktivi Basel II, vsaj tri leta (Tajnikar, 2009, str. 14).

Delno so lizinška podjetja že izkoristila ugodnosti Basla II za zmanjšanje kreditnega tveganja iz naslova financiranja nepremičnin in bančništva na drobno, ne koristijo pa v celoti ugodnosti, ki izhajajo iz uporabe ocen zunanjih bonitetnih agencij (Tajnikar, 2009, str. 65).

Pri uvedbi pristopa IRB lizinška podjetja razmeroma slabo razumejo vsebine Basla II oziroma jih ne znajo povezovati med seboj. Ker se ta težava delno pojavlja že pri standardiziranem pristopu, Tajnikarjeva (2009, str. 64) sklepa, da bo uvedba pristopov IRB toliko težja, so pa lizinška podjetja dokaj dobro prebrodila uvedbo standardiziranega pristopa za kreditno tveganje.

8.3 OVIRE PRI PRESOJANJU BONITETNE OCENE

Učinkovito, celovito, strokovno in kakovostno pridobivanje bonitetne ocene podjetja se spopada z raznovrstnimi ovirami in pastmi, saj je pridobivanje podatkov dostikrat oteženo, ovire so lahko naslednje (Knez-Riedl, 2000, str. 94):

- nepoznavanje možnih informacijskih virov (slaba preglednost in primerljivost),

- prevelika usmerjenost informacijskih sistemov v preteklost (manj sprotnih in načrtovanih dogodkov in stanj), premajhna pozornost zmožnostim (notranjim in zunanjim ter njihovi sinergiji),
- pomanjkanje dovolj zgodnjih opozorilnih podatkov in informacij (zgodnjih opozoril),
- informacijska zaprtost podjetij, introvertiranost preučevanih podjetij,
- neskladnost posameznih informacijskih in podatkovnih baz ter njihova neredna ažuriranost,
- prirejanje in nerazkrivanje informacij,
- nedograjeni in nezdržljivi informacijski sistemi,
- omejen dostop v informacijske in podatkovne baze,
- visoki stroški pridobivanja podatkov in informacij,
- omejevanje uporabe in razkrivanja podatkov in informacij (poslovna skrivnost, posledica lastništva podjetij) in podobno.

Na pridobivanje bonitetne ocene vplivajo tudi spremembe obračunskih sistemov, različne obračunske tehnike, računovodske politike, položaj panoge, v kateri je podjetje, in podobno.

9 ZAŠČITA LIZINGODAJALCA PRED KREDITNIM TVEGANJEM

Nedvomno je največja zaščita pred kreditnim tveganjem dobra preučitev lizingojemalca, kar vključuje bonitetno oceno z analizo finančnih podatkov, pregled blokad transakcijskih računov, spremljanje plačilne discipline lizingojemalca, preučitev pogojev financiranja, če je mogoče, za določeno stranko potrebna večja lastna udeležba, redni letni pregledi strank (angl. *review*), redno spremljanje manjkajoče dokumentacije z zavarovalnimi policami liziških predmetov in sprotno spremljanje gospodarstva in sektorjev, v katerih poslujejo lizingojemalci.

Za zmanjšanje kreditnega tveganja pri obstoječih strankah so najpomembnejši elementi: redni pregledi finančnih podatkov lizingojemalcev, spremljanje njihovih plačil obrokov, kako pogosto zamujajo, računanje povprečnih zamud v plačilih in problematičnim strankam, ki se morda ne zavedajo svojih likvidnostnih težav, ponuditi njihovo reševanje. Dostikrat se liziška podjetja srečujejo z strankami, ki se morda ne zavedajo svojih težav oziroma vztrajno čakajo v prepričanju, da se bodo razmere na trgu izboljšale, vendar le čakanje še ni prineslo pozitivnih izidov, ne za lizingojemalca ne za lizingodajalca. Prav zaradi tega sta ključnega pomena komuniciranje obeh subjektov in predvidevanje možnih scenarijev.

Lizinska podjetja morajo biti odzivna in sposobna zaznati morebitne težave podjetij z njihovo likvidnostjo, spremljati morajo tudi trenutne trende oziroma razmere na trgu, kjer je lizingojemalec dejaven. Lizingojemalci se tako na trgu ponudbe in povpraševanja lahko srečajo z upadom naročil, odpovedjo pogodb, izpadom povpraševanja, podaljševanjem plačilnih rokov, dvigom obrestnih mer, naravnimi nesrečami, ki povzročijo ogromno materialne škode, ter številnimi drugimi neugodnimi spremembami, ki negativno vplivajo na poslovanje podjetja in ki zmanjšujejo njegovo likvidnost. Hiter odziv na neugodne posledice in ukrepi za izboljšanje so tako pomembni pri podjetju in tudi pri lizingodajalcu, vendar je treba poudariti, da sta odgovorno podjetje in njegovo poslovodstvo tista, ki najbolj poznata okoliščine in razmere, v katerih je podjetje, njuna naloga in odgovornost pa je, da čim prej obvestita lastnike in finančne ustanove, ki podjetje financirajo, v tem primeru lizinska podjetja.

Lizinska podjetja za rešitev zgoraj omenjenih težav in izboljšanje likvidnosti podjetja lahko predlagajo nekaj alternativ, ki bodo zaradi neugodnih razmer, v katerih je lizingojemalec, čim bolj uravnale in zmanjšale kreditno tveganje. V času trenutne recesije so se tako banke kot lizinska podjetja srečala in se še vedno srečujejo s številnimi prošnjami za moratorije in prestrukturiranje obveznosti pravnih oseb. Banke in lizinska podjetja imajo svoje instrumente za reševanje tovrstnih likvidnostnih težav. Kot merilo uspešnosti upravljanja kreditnega tveganja je tudi število zahtevkov podjetij pri finančnih institucijah za reševanje likvidnostnih težav, omenjeno torej kaže na to, kako uspešno je finančna institucija oziroma lizinsko podjetje ali banka ocenila lizingojemalca, njegovo kreditno sposobnost in zadostnost denarnega toka za odplačevanje lizinskih obveznosti ob sklenitvi pogodbe za financiranje.

Če in ko pride od lizingojemalca prošnja za reševanje likvidnostnih težav, je potrebna podrobna preučitev najboljše možne rešitve za poplačilo terjatev do lizingodajalca. Tako lizingojemalec kot lizingodajalec imata enak skupen cilj, ki je preživetje podjetja in premostitev morebitnih likvidnostnih težav, saj bo to omogočalo podjetju nadaljnje poslovanje in maksimiranje vloženih sredstev, lizingodajalcu pa vračilo financiranih sredstev in obresti. S preučevanjem problematike je lizinsko podjetje vnovič izpostavljeno kreditnemu tveganju, znova je treba preučiti in izmeriti tveganost naslednjih korakov v sodelovanju z lizingojemalcem. Možni načini reševanja problematike so naslednji:

- Prestrukturiranje oziroma reprogram pogodb pomeni, da se lizingojemalcu podaljša doba financiranja za nekaj let, na primer za leto ali dve, s čimer se mu mesečne obveznosti iz lizinga zmanjšajo in si tako začasno izboljša likvidnostni položaj. Znotraj reprogramiranja obstajajo omejitve, kot so starost predmeta, namreč skupna doba financiranja in starost lizinskega predmeta ne smeta presežati določenega števila let (na primer osem let), tip financiranja in podobno. Prestrukturiranje je priporočljivo za lizinske pogodbe, ki se v kratkem roku, v obdobju od enega do dveh let, ne iztečejo zaradi narave amortizacijskega načrta. Namreč lizinski obrok je sestavljen iz glavnice in pripadajočih obresti in po amortizacijskem načrtu se skozi obdobje trajanja lizinga

glavnica kot sestavni del obroka povečuje, same obresti pa skozi trajanje lizinga zmanjšujejo, zato lizingojemalcu reprogram tik pred iztekom financiranja ne bo dosti pomagal, saj se obrok ne bo veliko zmanjšal.

- V primeru moratorija pa se lizingojemalcu ponudi zamrznitev plačevanj lizinških obrokov za določeno obdobje, ki je v največ primerih obdobje med štirimi in šestimi meseci, izjemoma tudi več, v času zamrznitve pa se plačujejo le obresti za moratorij. Moratorij je sprejemljiv za podjetja, ki imajo sicer stabilno poslovanje, vendar imajo trenutne likvidnostne težave, za katere lahko predvidijo, kdaj se bodo končale, oziroma obstaja velika verjetnost, da se bo finančno stanje podjetja v kratkem roku izboljšalo.
- Odvzem lizinškega predmeta je tudi eden od instrumentov za reševanje likvidnostnih težav podjetja in za zmanjševanje kreditne izpostavljenosti oziroma obvladovanje kreditnega tveganja za lizingodajalca. Pravno lastništvo nad lizinškim predmetom ima lizingodajalec, ki ima pravico ob neizpolnjevanju lizinških obveznosti predmet tudi odvzeti oziroma zaseči. Ko je predmet zasežen, se po najvišji možni ceni proda, če je cena, po kateri je bil prodan, višja od nezapadlih terjatev lizingojemalca, se razlika stranki povrne, v nasprotnem primeru pa mora lizingodajalec razliko povrniti lizingodajalcu.

Za lizingodajalca pomeni največje zavarovanje lastništvo nad lizinškim predmetom, vendar dostikrat lizinška podjetja uporabljajo tudi dodatna zavarovanja za zmanjšanje tveganj. Na oddelku za upravljanje tveganj se individualno pregleda lizingojemalec, upošteva se dobljena bonitetna ocena lizingojemalca, oceni se njegova kreditna sposobnost in glede na ugotovljeno tveganje, ki ga predstavlja, lahko lizinško podjetje zahteva dodatna zavarovanja za zmanjševanje kreditnega tveganja, kot so:

- višja lastna udeležba
- višja obrestna mera
- krajša doba financiranja
- plačilo DDV-ja ob podpisu pogodbe
- poroštvo tretje osebe
- garancija povratnega odkupa
- menica
- dogovor o prodaji
- vinkulacija v korist lizingodajalca

Višja lastna udeležba oziroma polog: financiranje z lizingom dopušča financiranje brez lastne udeležbe, kar pomeni, da lizingodajalec lizingojemalcu 100-odstotno financira predmet financiranja. Omenjeni pogoj se izpolnjuje glede na bonitetno oceno podjetja, če je za podjetje ocenjeno, da ima dobro boniteto in ustrezno kreditno sposobnost, potem taka stranka pomeni manjše kreditno tveganje in je zato možno financiranje brez pologa oziroma lastne udeležbe. Po izkušnjah in trenutnih razmerah na trgu je takšen pogoj financiranja precej redke oziroma je uporaben za lizingojemalce z zelo dobro bonitetno oceno in ugledom na finančnem trgu. V največ primerih se od lizingojemalca zahteva lastna udeležba, ki se giblje med 10 in 30 odstotki. Odvisna je tudi od cene liziškega predmeta, starosti in tržnosti predmeta. Višja kot je cena, bolj kot je star predmet in manj tržen je, tem višja je zahtevana lastna udeležba. Z višino lastne udeležbe se lizingodajalec zavaruje in zmanjša kreditno tveganje, saj se z višjim pologom zmanjša terjatev do lizingojemalca.

Po podatkih odbora za lizing je znašala nabavna vrednost liziških poslov za leto 2008 2.858,71 milijona evrov za 17 liziških podjetij, ki poročajo odboru za lizing. Od teh 2.858,71 milijona evrov nabavne vrednosti pa je financirana vrednost teh poslov znašala 2.477,01 milijona evrov, kar pomeni 87 odstotkov celotne nabavne vrednosti. To pomeni, da je bila v povprečju lastna udeležba vseh sklenjenih liziških poslov po podatkih Odbora za lizing 13-odstotna. Ker so se posledice svetovne finančne krize zares začele kazati proti koncu leta 2008, je za letos pričakovati, da bo povprečna lastna udeležba vseh liziških poslov višja za nekaj odstotkov, kar nakazuje na večjo previdnost pri sklepanju tovrstnih poslov in na strožje politike upravljanja kreditnega tveganja v liziških podjetjih.

Višja obrestna mera: višja kot je obrestna mera financiranja, več obresti bo lizingodajalec prejel. Lizingojemalec vzame pri liziškem podjetju lizing, katerega cena je plačilo obresti na financirani znesek, torej večji kot je financirani znesek in višja kot je obrestna mera, določena pri liziški pogodbi, višje obresti bo lizingojemalec plačal. Z višjo obrestno mero lizingodajalec zmanjša kreditno tveganje posla, ker si zagotovi višje prihodke iz financiranja.

Krajša doba financiranja: s skrajšanjem prvotno želene dobe financiranja se skrajša obdobje, ko bo lizingodajalec imel terjatve do lizingojemalca oziroma lizing bo poplačan v krajšem roku, saj je s tem tudi manjša možnost neplačil zaradi morebitnih težav lizingojemalca v nadaljnjih letih.

Plačilo DDV-ja ob podpisu pogodbe: pri vsakem financiranju imajo pravni zavezanci za DDV možnost plačila DDV-ja na odlog ali takoj. Davčni zavezanec bo dobil povrnjen DDV od države, vendar če je imel možnost plačila DDV-ja na odlog pri lizingodajalcu, potem obstaja možnost, da ga zavezanec ne bo takoj povrnil. Z določitvijo takojšnjega plačila DDV-ja ob podpisu pogodbe se zmanjša verjetnost nevrnitve tega lizingodajalcu.

Poroštvo tretje osebe: ko lizingojemalec ni kreditno sposoben za financiranje določenega predmeta oziroma ko njegova bonitetna ocena ni ustrezna za višino in predmet financiranja, je lizingojemalcu ponujena možnost financiranja, vendar le ob kredibilnem poroku. To pomeni,

da lahko fizična ali pravna oseba dobi odobreno financiranje, ko ta ni kreditno sposobna, porok pa je. Po preučitvi poroka se izkaže, da je ta kreditno sposoben za financiranje določene lizinske transakcije in se ob podpisu pogodbe zaveže, da bo ob neizpolnjevanju obveznosti lizingojemalca izpolnjeval obveznosti iz lizinske pogodbe, ki je bila podpisana med vsemi tremi, lizingodajalcem, lizingojemalcem in porokom te transakcije.

Garancija povratnega odkupa: v primeru garancije povratnega odkupa kot dodatnega načina zavarovanja in zmanjševanja kreditnega tveganja lizinske transakcije se dobavitelj predmeta lizinga zaveže, da bo ob neizpolnjevanju obveznosti lizingojemalca določen predmet po lizinski pogodbi odkupil. Odkupna cena se določi z dogovorom na začetku lizinske pogodbe, predmet lizinga pa ostaja v lasti lizinskega podjetja vse do trenutka, ko dobavitelj v celoti plača odkupno ceno za predmet lizinga. Lizinsko podjetje se tako zavaruje, da v primeru neplačevanja obveznosti iz lizinske pogodbe lizingodajalca dobi povrnjene terjatve iz lizinske pogodbe (Interno gradivo podjetja Unicredit Leasing d.o.o.).

Menica: pomen menice je predvsem v tem, da kot kreditno sredstvo omogoča imetniku menice izkoristiti svoj kredit, hkrati pa upniku po meničnem pravu zagotavlja, da bo menično vsoto ob zapadlosti hitreje izterjal, prav tako ima pomembno vlogo tudi kot instrument zavarovanja denarnih obveznosti. Po svojih značilnostih je menica vrednostni papir, ki je vedno izdan v pisni obliki, v Sloveniji je vedno obligacijski papir. Menica vsebuje oznako, da gre za menico, ime tistega, ki naj plača (trasat), nepogojno nakazilo oziroma poziv trasatu, naj plača določeno vsoto denarja, ime tistega, kateremu ali po čigavem nalogu je treba plačati (remitent) ter kraj in dan izdaje menice ter rok zapadlosti menice (Horvat, 2001).

Dogovor o prodaji: je dogovor, ki ga podpišeta lizingodajalec in dobavitelj predmeta lizinga. V primeru prenehanja lizinske pogodbe, naj gre za izredno prenehanje ali redni iztek pogodbe o lizingu, se dobavitelj zavezuje, da bo izvedel prodajo zadevanega predmeta lizinga. Dobavitelj na svoje stroške prevzame predmet, ga transportira in hrani, prav tako si prizadeva zadevani predmet lizinga kar najbolje prodati (do prodaje predmeta vse stroške, povezane z rednim vzdrževanjem, nosi dobavitelj). Dogovor o prodaji začne veljati s podpisom in se sklene do izpolnitve vseh obveznosti po lizinski pogodbi (Interno gradivo podjetja Unicredit Leasing d.o.o.).

Vinkulacija: v zavarovalništvu vsebinsko pomeni izjavo zavarovanca, da bo zavarovalnica po nastopu zavarovalnega primera izplačala zavarovalnino na vinkulaciji določeni osebi (vinkulantu) oziroma da se brez privolitve te osebe (vinkulanta) zavarovalnina zavarovancu ne sme plačati. Lizinska hiša vinkulacijo zahteva samo v primerih, kadar kot zavarovanec na zavarovalni polici ni navedeno lizinsko podjetje. Namreč, na zavarovalni polici, po kateri je zavarovan financirani predmet, je treba kot zavarovanca navesti lizinsko podjetje, saj se s tem izkaže lastnik zavarovanega predmeta, medtem ko se kot zavarovalec navede lizingojemalec, ki je plačnik zavarovalne premije. Z omenjenima oblikama izkazovanja lastništva predmeta se

lizingo podjetje zavaruje, da se brez njegove privolitve ne sme urejati škodni primer oziroma ne sme izplačevati zavarovalnine lizingojemalcu.

Vinkulacijski interes preneha, kadar se lizingška pogodba dokončno poplača oziroma konča ter s tem preide lastniška pravica na lizingojemalca. Vinkulacija se devinkulira (preneha interes) tudi v primerih, kadar se zavarovalna polica preoblikuje, se pravi, da lizingojemalec v času trajanja lizinga odpove obstoječe zavarovanje in sklene zavarovanje pri drugi zavarovalnici.

SKLEP

Čedalje večja konkurenčnost lizinga v primerjavi z bančnim posojilom, težja dostopnost podatkov za lizinge kot za bančni sektor ter lastne izkušnje v lizingškem sektorju so me spodbudile k preučevanju teme diplomskega dela. Že literatura, ki vsebuje podatke za lizingški sektor, je skromna, nekaj strani v poročilu o finančni stabilnosti Banke Slovenije, letnih poročil lizingških podjetij in statističnih podatkov Odbora za lizing je tako rekoč vse, kar je dostopnega za javnost. To najverjetneje izvira iz tega, da so lizingška podjetja v primerjavi z bankami skromnejša pri razkrivanju svojih podatkov, še posebej pri razkrivanju načina upravljanja kreditnega tveganja, ki je bilo tema preučevane diplome. Tudi pri lastnem raziskovanju in radovednosti pri pridobivanju notranjih podatkov lizingških podjetij o merjenju in upravljanju kreditnega tveganja nisem dobila niti enega oprijemljivega podatka, le splošne, ki so vsem znani. Skozi preučevanje in prebiranje dostopne literature sem spoznala, da je lizingški sektor precej zaprt, kar zadeva podatke, le nekaj je tistih lizingških podjetij, ki v svojih letnih poročilih razkrijejo informacije, ki bi bile naprej uporabne. O izgovoru, da gre za poslovno skrivnost, že takoj podvomiš, saj banke na drugi strani v svojih poročilih predstavijo precej več informacij, ki bi jih lahko tudi lizingška podjetja v lasti bank, saj so vsi zavezani k poročanju standardov po MSRP.

Prva stopnja ali prvi korak k upravljanju kreditnega tveganja je pridobitev bonitetne ocene podjetja. Pomena bonitetne ocene podjetja nekatera lizingška podjetja ne pozna dobro, saj je politika upravljanja kreditnega tveganja ne določa ali zahteva. Tudi sistem pridobivanja bonitetne ocene je drag instrument in potrebuje informacijsko podporo.

Pri primerjavi načina ocenjevanja in upravljanja kreditnega tveganja pri banki in lizingškem podjetju sem ugotovila, da je način odvisen predvsem od lastništva lizingškega podjetja. Bonitetne ocene največkrat ne uporabljajo lizingška podjetja, ki niso del večjih bančnih skupin in ki ne želijo imeti previsokih in prezahtevnih meril za ocenjevanje lizingojemalcev. V lizingških podjetjih, ki delujejo kot hčerinska podjetja bančnih skupin, je način ocenjevanja in upravljanja kreditnega tveganja največkrat uporabljen kot v matičnem podjetju – banki. To prinese racionalizacijo s stroškovne strani in način poročanja podatkov je v tem primeru dokaj univerzalen, saj tako banka kot lizingško podjetje uporabljata enako metodiko pridobivanja

bonitetne ocene. Lizingovska podjetja pridobivajo bonitetne ocene na podlagi standardiziranih bonitetnih ocen različnih bonitetnih agencij, kot so Standard & Poor's, Moody's, Fitch, Dun & Bradstreet ali pa imajo lastne interne bonitetne ocene. Interna bonitetna ocena je sestavljena iz finančne analize in analize nefinančnih dejavnikov lizingojemalca, tako končna bonitetna ocena lizingojemalca temelji na raznovrstnih podatkih in dejavnikih. Dobljeno bonitetno oceno lizingojemalca lizingodajalec individualno preuči in na podlagi te presodi pogoje financiranja pri lizingovski pogodbi.

Banke imajo veliko bolj izdelan sistem ali način ugotavljanja kreditne sposobnosti potencialne stranke, na eni strani je zaradi velikosti banke v primerjavi z lizingovskim podjetjem v banki zaposlenih dosti več strokovnih delavcev, ki do podrobnosti izdelajo in preučijo upravljanje tveganj, kar vključuje podrobno analizo terjatev, njihovo strukturiranje in zavezanost poročanja podatkov banke Banki Slovenije. Prav tako danes ni banke, ki ne bi imela notranjega bonitetnega sistema za pridobivanje bonitete potencialnih strank, medtem ko se marsikatero lizingovsko podjetje bonitetnega ocenjevanja in njegovega pridobivanja ne poslužuje iz več razlogov. Poleg bolj izdelanega instrumenta za pridobivanje bonitetne ocene podjetij imajo vse podpisnice dogovora vpogled v sistem SISBON, ki omogoča pregled najbolj podrobnih podatkov o posamezni fizični osebi, od njenega premoženjskega stanja, porabe sredstev pa vse do osebnih podatkov. Omenjeni sistem pomeni konkurenčno prednost bank pri ocenjevanju kredibilnosti fizičnih oseb, v katerega lizingovsko podjetje nima vpogleda. Menim, da je lizing po vseh omenjenih podatkih bančnemu posojilu že tako konkurenčen, da bi moral uživati tudi enake oziroma podobne ugodnosti pri zaščiti svojega poslovanja.

V lizingovskem sektorju sem poudarila dve aktualni zadevi, to sta kapitalski sporazum Basel II in novi mednarodni računovodski standardi za lizingojemalca. Lizingovska podjetja v lasti bank so morala uvesti pravila Basla II prek konsolidirane ravni. Za preostala lizingovska podjetja pa so regulative Basla II priporočljive, vendar nezavezujoče. Sistem je zelo kompleksen, vendar je prinesel nov sistem ocenjevanja tveganj, ki temelji tako na kvantitativnih kot kvalitativnih merilih, kar lahko ugodno vpliva na poslovanje lizingovskih podjetij.

Novi mednarodni računovodski standardi za lizingojemalca so trenutno še tema razprav. IASB in FASB, načrtujejo, da bodo končani do drugega četrtertletja leta 2011. Temeljijo na predpostavki, da vsi lizingovski posli vplivajo na eni strani na dvig sredstev, na drugi strani pa na dvig obveznosti, kar bi moralo biti tudi prikazano v lizingojemalčevih finančnih izkazih, kajti trenutni računovodski standardi omogočajo, da v primeru, ko gre za poslovni lizing, lizingojemalec predmeta lizinga ne prikaže v svoji bilanci stanja. Trenutno v Sloveniji še ni opaznih razprav oziroma literature s tega področja, medtem ko je Federacija Leaseurope, ki jo sestavlja 47 združenj iz 34 držav in ki pomeni približno 95 odstotkov evropskega lizingovskega trga, na svojih internetnih straneh objavila že precej publikacij, ki izražajo kritike novih računovodskih standardov. Prepričana sem, da bodo novi standardi imeli vpliv na konkurenčnost lizinga, vendar menim, da je v trenutni fazi težko dati mnenje o posledicah za lizingovski sektor.

Glede na to, da ima lizinški sektor čedalje večji pomen in vlogo pri financiranju sredstev in da lahko igra konkurenčno vlogo bančnemu posojilu, je analiza kreditnega tveganja v lizinškem sektorju potrebna tudi večje pozornosti, kot jo ima trenutno. Tako kot so banke v Sloveniji zavezane poročanju Banki Slovenije, bi morala tudi lizinška podjetja imeti nadzorni organ, kar bi prisililo vsa podjetja v sektorju k poročanju in predlaganju podatkov. Tako bi bil nadzor nad lizinškim sektorjem bolj pregleden, saj menim, da je trenutni nadzor premajhen. Tako bi bila tveganja lažje merljiva in obvladljiva, saj bi bila razpoložljivost in dostopnost podatkov večja.

Pripomnila bi, da bi morala lizinška podjetja na eni strani bolj tesno sodelovati s svojim matičnim podjetjem – banko, na drugi strani pa z drugimi lizinškimi podjetji znotraj sektorja. Bolj pogosta izmenjava podatkov in informacij bi omogočila zmanjšanje tveganj. Potrebna bi bila večja izmenjava sicer zaupnih podatkov, kar bi bilo treba potrditi z zakonskimi določili, vendar bi bil tako pozitiven učinek več kot opazen. S tem bi se najverjetneje konkurenčnost bančnega posojila zmanjšala, vendar lizinški sektor zaradi izpostavljenosti enakim tveganjem kot bančni potrebuje podobne instrumente, kot jih imajo banke, kar bi omogočilo lažje in učinkoviteje upravljanje tveganj.

LITERATURA IN VIRI

1. Agencija Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve. Poslanstvo in strateški viri. Najdeno 3. decembra 2009 na spletnem naslovu http://www.ajpes.si/O_AJPES/Poslanstvo_in_strateski_cilji
2. Banka Slovenije (maj, 2008). *Poročilo finančne stabilnosti*. Ljubljana: Banka Slovenije.
3. Banka Slovenije (maj, 2009). *Poročilo finančne stabilnosti*. Ljubljana: Banka Slovenije.
4. Bergant, Ž. (1995). Možnosti uporabe najema kot načina financiranja podjetij (1). *Bančni vestnik*, 33 (6).
5. Berk, A., Peterlin, J., & Ribarič, P. (2005). *Obvladovanje tveganj*. Ljubljana: GV založba.
6. Čargo, A. & Štajner, M., (2006). Minimalne zahteve za uvedbo IRB pristopa. Ljubljana: *Banka Slovenije*.
7. Članice Združenja bank Slovenije, Leasing podjetja. Združenje bank Slovenije Najdeno 26. oktobra 2009 na spletnem naslovu <http://www.zbs-giz.si/zdruzenje-bank.asp?StructureId=384>
8. Gerbec, F., Košir, B. (1999). Pogodbe o leasingu: vzorčne pogodbe in komentar. Ljubljana: *Gospodarski vestnik*.
9. Golob, Z. (2000). Prednosti financiranja z leasingom. *Večer*, (230).
10. European businesses should be mindful of excessive complexity in newly published IASB proposals for lease accounting, (marec, 2009). Leaseurope. Najdeno 30. oktobra 2009 na spletnem naslovu <http://www.leaseurope.org/uploads/documents/press-releases/pr090320.pdf>
11. Horvat, T. (2001). Menica ima več pomenov. *Finance*. Najdeno 3. novembra 2009 na spletnem naslovu <http://www.finance.si/2140>
12. International Accounting Standard Boards. Leases. Najdeno 2. decembra 2009 na spletni strani <http://www.iasb.org/Current+Projects/IASB+Projects/Leases/Leases.htm>
13. Janevska, L. & Kovač, M. (2006). Poročilo z delavnice, Workshop on credit risk, credit mitigation and credit securitization techniques. Ljubljana: *Banka Slovenije*.
14. Key Facts and Figures (2008). Leaseurope. Najdeno 25. oktobra 2009 na spletnem naslovu http://www.leaseurope.org/uploads/Leaseurope_FactsFigures_2008.pdf
15. Kovač, S., (2002). Rating agencije in verodostojnost rating ocen. *Bančni vestnik*, 51, (12),7-9.

16. Lampe, S., (2007). Rating od A do Ž. Ljubljana: *Bančni vestnik*, 56 (6).
17. Leases preliminary views (marec, 2009). Discussion Paper. *International Accounting Standards Board*. Najdeno 28. oktobra 2009 na spletnem naslovu <http://www.iasb.org/NR/rdonlyres/FF3A33DB-E40D-4125-9ABD-9AF51EB92627/0/DPLLeasesPreliminaryViews.pdf>
18. Mednarodni standardi računovodskega poročanja (MSRP). *Uradni list Evropske unije*. Uredba Komisije (ES) št. 1126/2008 z dne 3. novembra o sprejetju nekaterih mednarodnih računovodskih standardov v skladu z Uredbo (ES) št. 1606/2002 Evropskega sveta in Parlamenta.
19. Members Association. Leaseurope. Najdeno 25. oktobra 2009 na spletnem naslovu <http://www.leaseurope.org/index.php?page=member-list>
20. Mills, J. (avgust 2008). Update on Lease Accounting. *Leaseurope*. Najdeno 29. oktobra 2009 na spletnem naslovu <http://www.leaseurope.org/uploads/documents/articles-interviews/Update%20on%20Lease%20Accounting%20Aug%202008.pdf>
21. Plauštajner, K. (1999). Pogodbe o leasingu. *Pravna praksa*, 435, (47).
22. Premrl, P. (2005). Zamenjava kreditnega tveganja. Ljubljana: *Bančni vestnik*, 54(12).
23. Rubin, S., (2006). Standardiziran pristop k merjenju kreditnega tveganja. Ljubljana: *Banka Slovenije*.
24. Sisbon. Združenje bank Slovenije. Najdeno 4. Novembra 2009 na spletnem naslovu <http://www.zbs-giz.si/zdruzenje-bank.asp?StructureId=369>
25. Snapshot, Leases Preliminary Views (marec, 2009). *International Accounting Standards Board*. Najdeno 28. Oktobra 2009 na spletnem naslovu http://www.iasb.org/NR/rdonlyres/F26F6957-561C-429D-B4CB-8F32412DF979/0/Lease_Snapshot_Final.pdf
26. Summit Leasing d.o.o., (2009). Letno poročilo za 2008. *Summit Leasing, d. o. o.*
27. Sušnik, S. (2006). *Banka Slovenije*. Posledice uveljavitve novega baselskega sporazuma za slovenske banke.
28. Šuštar, M. (1972). Leasing-substitucija pomanjkanja kapitala. Ljubljana: *Bančni vestnik*, 21 (9).
29. Tajnikar, E. (2009). Pripravljenost na Basel II v slovenskem lizinškem sektorju (magistrsko delo). Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
30. The New Basel Capital Accord (Consultative Document), (2001). Basel Committee on banking supervision. *Bank for International Settlements*.
31. The Review of International Lessee Accounting, The European Leasing Industry's Preliminary Views on the Direction of the IASB/FASB Leases Projects, Executive

Summary, (January 2009). *Leaseurope*. Najdeno 31. Oktobra 2009 na spletnem naslovu <http://www.leaseurope.org/uploads/documents/positions/pp090116.pdf>

32. Tirole, J., (2006). *The Theory of Corporate Finance*. New Jersey: Princeton University Press.
33. UniCredit Leasing d.o.o. Interno gradivo.
34. Zakon o davku na dodano vrednost (ZDDV-1). *Uradni list RS*, št. 117/06.
35. Zakon o bančništvu (Zban-1). *Uradni list RS* št. 131/2006, 1/2008, 109/2008, 19/2009, 98/2009.
36. Wiliams, C. A. ml., Smith, M. L. & Young, P. C. (1998). *Risk management and insurance*. 8. Izdaja. New York: Irwin McGraw-Hill.